

ARAŞTIRMA / ARTICLE

Mersin Tarihi Kent Merkezi Koruma ve Canlandırma Modeli Araştırma Geliştirme Projesi

Research and Development Project of Conservation and Revitalization Model for Mersin Historic City Center

 Meltem Uçar,¹  Fikret Zorlu,²  Tuba Akar,¹  Züleyha Sara Belge²

¹Mersin Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Mersin

²Mersin Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Mersin

ÖZ

Mersin tarihi kent merkezi tarihi kimliğini büyük oranda kaybederek günümüze ulaşmıştır. Mevcut durumda kültür varlığı niteliği taşıyan yapıların büyük çoğunluğu uygunsuz kullanımlar ve terkler ile tahrip olmaya devam etmektedir; yeni yapıların önemli bir bölümü ise tarihi dokuyla uyumsuzdur ve fiziki sorunlar taşımaktadır. 1998 yılında hazırlanmış olan Koruma Amaçlı İmar Planı, alanın korunmasını ve kullanımının devamlılığını sağlayamamıştır. 2015 yılında kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanını da içine alan 59.47 hektar alanın Yenileme Alanı olarak ilan edilmesi, tarihi kent merkezinde fiziki müdahale süreçlerini daha karmaşık hale getirmiştir. Yeni statünün gerektirdiği mevzuat, alanda ihtiyaç duyulan müdahalelerin yapılmasını zorlaştırmıştır. Tarihi kent merkezinde, kültür varlıklarının korunabilmesi ve sağlıklı bir yapı çevrenin oluşturulabilmesi için koruma ve kullanıma yönelik fiziksel ve işlevsel müdahalelerin acilen planlanması gerekmektedir. Bu çalışma, Mersin Büyükşehir Belediyesi talebi ile Mersin Üniversitesi'nde gerçekleştirilen "Mersin Tarihi Kent Merkezi Koruma ve Canlandırma Modeli Araştırma Geliştirme Projesi"nin yöntem, tespit ve sonuç önerilerini sunmaktadır. Çalışmayla, Mersin tarihi kent merkezi gibi farklı koruma ve müdahale statüleri tanımlanan ve tarihi kimliğini kaybederek alan bazında fiziksel ve işlevsel müdahalelerin yapılması gerekliliği olan alanların korunması ve canlandırılmasına yönelik çalışmalara yöntemsel bir örnek oluşturarak katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Anahtar sözcükler: Canlandırma; koruma; Mersin; yenileme alanı; tarihi kent merkezi.

ABSTRACT

Mersin historic city center has reached the present day by losing its historical identity to a great extent. Currently most of the heritage buildings are in danger by the effects of improper use and abandonment; most of the new buildings are incompatible with the historical texture and have physical problems. The Conservation Master Plan prepared in 1998 could not ensure the protection of the area and the continuity of its use. Declaring the 59.47-hectare area as the Renewal Area in 2015, including the urban conservation area and the conservation area transition zone, made the physical intervention processes in the historic city center more complex. The legislation required by the new status has made it difficult to make the necessary interventions in the area. Physical and functional interventions for conservation and use should be urgently planned in the historic city center. This study presents the method, survey outcomes and results of the "Research and Development Project of Conservation and Revitalization Model for Mersin Historic City Center" carried out at Mersin University with the request of Mersin Metropolitan Municipality. With this study, it is aimed to present a methodological framework to contribute the protection and revitalization of areas in the historic city center of Mersin, where different protection and intervention statuses are defined and where area based physical and functional interventions are required due to losses on historical identity.

Keywords: Revitalization; conservation; Mersin; renewal area; historic city center.

Geliş tarihi: 22.05.2021 Revize tarihi: 01.11.2021 Kabul tarihi: 29.11.2021
Online yayımlanma tarihi: 27.10.2022
İletişim: Meltem Uçar
e-posta: mucar@mersin.edu.tr



1. Giriş

Tarihi kent merkezlerinin korunması ve canlandırılması amaçları bu nitelikteki alanların fiziki potansiyeli ve zorluklarının yanı sıra yasal süreçler, mali olanaklar, mülkiyet ve sosyal dokusu nedeniyle uzun erimde gerçekleşebilmektedir. Bunun için alanın kimliğinin ve özgün yönlerinin doğru tespit edilmesi, potansiyellerinin ve sorun alanlarının kapsamlı bir şekilde belirlenmesi, uygulama araçlarının yeterli düzeyde ve etkin biçimde tanımlanması gerekmektedir.

Bu çalışmada Mersin tarihi kent merkezinde koruma ve canlandırma sorunları irdelenmiş ve bu sorunların aşılmasına yönelik öneriler sunulmuştur. Mersin tarihi kent merkezi koruma alanı Koruma Amaçlı İmar Planı 1998 yılında uygulamaya konulmuş ancak alanın korunmasına yönelik yeterli uygulama gerçekleştirilmemiş ve aradan geçen zaman zarfında alanın korunması, canlanması ve niteliğinin gelişmesine yönelik bir sonuç elde edilememiştir. Bunun en önemli nedenlerinden biri de uygulama süreçlerinin tanımlanmamış olması ve alan yönetim modelinin geliştirilmemiş olmasıdır. 2015 yılında kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanını da kapsayan 59.47ha alan Yenileme Alanı olarak ilan edilmiştir, ancak uygulama sürecinin nasıl yönetileceği, yapılara ve açık mekânlara yönelik hangi işlevlendirme ve düzenlemelerin yapılacağına dair bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmada koruma ve canlandırma sürecinin sağlıklı ve etkin biçimde gerçekleşebilmesi için alana özgü bir koruma ve canlandırma yaklaşımı, ilkeler, araçlar ve kurumsal düzenlemeler önerilmiştir. Geliştirilen yaklaşım, yöntem ve önerilerin benzer nitelikteki tarihi alanlardaki çalışmalara katkı sağlaması hedeflenmektedir.

2. Tarihi Kent Merkezleri Kentsel Koruma Yaklaşımları

Kentler, canlı organizmalar gibi değişen koşullara bağlı olarak sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisindedir. Bu değişim ve dönüşüme neden olarak; kentin nüfusunun sürekli artması, ekonomisinin gelişmesi veya değişmesi, yapıların eskimesi veya performanslarının düşmesi, artan refahla tüketim kalıplarının değişmesi ile deprem, yangın ve sel gibi sebeplerle yaşanan kayıpların veya risklerin varlığı sayılabilir (Tekeli, 2011: 271–273). Kentin bir parçası olan tarihi merkezler de bu değişim ve dönüşüm içerisinden geçerek günümüze ulaşır. Zamana bağlı olarak gelişen bu değişim ve dönüşüm kentlerin tarihi merkezlerinde, fiziksel yani mekânsal ve aynı zamanda sosyal, kültürel ve ekonomik olarak kendini gösterir. Korunması gereken alanlar olan tarihi kent merkezleri, “koruma” ile “değişim - dönüşüm” kavramları ve uygulamalarının çelişmesiyle, çoğu zaman çöküntü alanı olarak; yapıların ve kentsel mekânların işlevsizleşmesi, sosyal olarak kullanıcıların değişmesi ve/veya yok olması ve ekonomik olarak da değer kaybetmesi durumuyla karşı karşıya kalır.

Kentsel alanların süreç içerisinde çeşitli sebeplerle çöküntü alanı haline gelmesi ve yenilenerek dönüşümü, henüz kentsel koruma anlayışının gelişmediği 19. yüzyılda, batıda yer alan sanayi kentlerinde başlamış ve sonrasında 20. yüzyılda 2. Dünya Savaşı sonrasında tahrip olan kentlerin yeniden inşası ile uygulama alanı bulmuş ve 1980 sonrasında neo-liberal ekonomik politikalarla, işlevini yitiren kentsel alanların rekabet eksenli kentsel stratejilerle yenilenmesi ve rantın artırılması söz konusu olmuştur. Kentsel yenileme eylemlerinin salt ekonomi temelli olmayıp, sosyal, kültürel ve çevresel değerlerle katılımcı süreçleri hedef alan modellere dönüşmesi ise ancak 2000'li yıllara gelindiğinde ortaya çıkmıştır (Turgut Yıldız ve Enlil, 2010). Türkiye'de ise kentsel alanların dönüşüm süreci batıdakinden farklı olarak, hızlı kentleşme ve gecekondulaşma ve sonrasında yasal olmayan kentsel oluşumların imar ve ıslah planları ile iyileştirilmesi ve yenilenmesi uygulamaları ile belirir (Tekeli, 2009: 106–134). 2000'li yıllarda, Marmara depreminin ardından, sağlıksız durumdaki kentsel alanların yenilenmesi ve dönüşümü, merkezi otorite tarafından yasal düzenlemeler ve yürütülen projelerle hız kazanır (Turgut Yıldız ve Enlil, 2010).

Dünyadaki yenileme ve dönüşüm süreçlerine dâhil olan kentlerin tarihi dokularının korunmasına yönelik olan yaklaşımlar, kentsel olarak korumanın henüz yeni tartışıldığı dönemlerde, özellikle de II. Dünya Savaşı sonrası yıkılan, yok olan veya çöküntü alanına dönüşmüş kentsel alanların yenilenmesi ve daha sağlıklı fiziki mekânlara dönüşümünün sağlanması doğrultusunda oluşmuştur (Dinçer, 2013: 25). 20. yüzyılın ilk yarısından sonra yeniden inşa (urban reconstruction) uygulamaları ile savaşta zarar gören batı şehirlerinin (Varşova gibi, Dresden gibi) mevcut bilgi ve belgeler üzerinden rekonstrüksiyonu şeklinde gelişir. Türkiye'de ise bu dönemde kentsel koruma algısı henüz gelişmediğinden yıkarak yeniden yapılaşmalar izlenir. Ataöv ve Osmay (2007: 64) tarafından ilk kentsel yenileme uygulaması olarak değerlendirilen, 1956–1960 yıllarında Başbakan Adnan Menderes döneminde uygulanan imar faaliyetleri sonucunda, İstanbul'un tarihi kent dokusunda önemli kayıplar verilerek yıkımlar gerçekleştirilmiş; caddeler açılmış ve yeniden yapılaşma başlamıştır. Ülkede kentsel ölçekte koruma yaklaşımları ancak 20. yüzyılın son çeyreğinde 1983 tarihli 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra uygulama alanı bulur (Ataöv ve Osmay, 2007: 66).

Dünyada ve Türkiye'de görülen kentsel koruma (urban conservation) uygulamaları; koruma (conservation), sağlikaştırma (urban rehabilitation), canlandırma - yeniden canlandırma (urban revitalization), soylulaştırma (gentrification) ve kentsel yenileme (urban renewal) gibi yaklaşımlarının tümünü içinde barındırabildiği gibi, bir veya birkaçına karşılık gelecek uygulamaları da içerebilmektedir. Üst ölçekte kentsel koruma kavramı; kültürel ve tarihi değeri olan kentsel alan ve yapıların onarılarak korunması anlayışını ve uygulamalarını içerirken, sağlikaştırma; eskimiş ve/veya altyapı yetersizliği olan doku-



Şekil 1. Ankara Beypazarı tarihi kentsel dokusu (Tuba Akar arşivi, 2008).

nun küçük yatırımlarla iyileştirilmesi uygulamalarını içermektedir (Tekeli, 2011: 276). Canlandırma veya yeniden canlandırma olarak belirtilen yöntem ise, çöküntü haline gelmiş olan alanlarda, özellikle de kent merkezlerinde, buna etken olan faktörlerin ortadan kaldırılması veya değiştirilmesi ile alanın tekrar hayata döndürülmesi, ekonomik, sosyal ve fiziksel olarak tekrar canlanmasıdır (Özden, 2008: 166–168). Soylulaştırma ise koruma veya canlandırma uygulamaları ile fiziksel ve ekonomik olarak kalkınan tarihi kentsel alanlarda sosyal dokunun da değişerek daha üst sosyo-kültürel ve gelir grubuna ait kişilerin kullanımına geçmesi şeklinde oluşmaktadır (Özden, 2008: 168–175). Soylulaştırma, alandaki kullanıcı ve sosyal dokunun değişimi anlamına geldiğinden bilinçli yapılıyor olması veya kendiliğinden bir sonuç olarak ortaya çıkıyor olması durumlarının ikisi de kentsel koruma bağlamında temkinli olunması gereken, olumlu ve olumsuz yönleri ile değerlendirilmesi gereken bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

Farklı yöntemleri içinde barındıran farklı örnekler üzerinden yukarıda anlatılan kavram ve uygulamaları değerlendirmek yerinde olacaktır. Belediyelerin öncülüğünde gelişen ve başarılı sonuçları ile örnek alınan iki uygulamaya bakmak gerekirse; ilki Ankara-Beypazarı tarihi kentsel dokusunun Beypazarı Belediyesi'nin öncülüğünde minimal müdahaleler (sokak sağıklaştırma uygulamaları) ile sağıklaştırılması sonucunda, belediye ve yerel halkın ticari girişimleriyle fiziksel müdahaleleri desteklemesi ile alanda (ilçede) ekonomik olarak canlanma söz konusu olmuştur (Şekil 1). Kentsel dokunun korunmasına yönelik daha fazla (bireysel, kurumsal ve kamusal) uygulamaların gerçekleşmesi ile uygulamaların etki alanı gelişmiş, hatta Türkiye'de birçok belediye tarafından model olarak kullanılmıştır.

İkinci örnek ise Gaziantep Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde ve girişimleri ile Gaziantep tarihi ticaret merkezinde “Kültür Yolu Projesi” başlığı ile başlatılan kentsel koruma ve canlandırma proje ve uygulamalarıdır (Şekil 2). Gaziantep Kalesi'nden başlayarak hanlar bölgesine uzanan koruma ve sağıklaştırma çalışmaları ile kentsel anlamda fiziksel iyileşme gerçekleşirken, ekonomik ve mekânsal olarak da canlanma sağlanmıştır. Tarihi ticari merkezdeki fiziksel ve ekonomik canlanmanın kent yaşamındaki olumlu etkileri neticesinde kentsel sit alanında bireysel ve belediye girişimleriyle gerçekleştirilen koruma uygulamaları ile birlikte, kentsel dokunun sivil mimarlık örneklerinin konut ve konut dışı kullanımlarla sürdürülebilirliği sağlanmaktadır.

Avrupa'da ise Rotterdam, Hamburg, Köln, Barselona, Bologna gibi küresel yatırımlardaki payını arttırmayı amaçlayan kentlerde, 1980 sonrasında tarihi kent merkezlerini canlandırma uygulamaları görülür. Bu çabalarının gerisinde turizmin geliştirilmesi, kentleri yatırımcılar ve beyaz yakalı işgücü için cazip ve tercih edilir niteliğe dönüştürme hedefi yatmaktadır (Bianchini, 1993). Bunun için eskiyen ve işlevsiz yapıların ilk aşamada kamu sosyal ve kültürel tesisleri (müze, kültür ve sanat merkezi, kamu ofisleri) için onarımı veya restorasyonu, sonrasında özel sektör yatırımları ile işlevlendirilmesi, güvenli olmayan mahallelerin işlevlendirme yoluyla güvenli hale getirilmesi ve beyaz yakalı kesim ve turistler için tercih edilen mekânlara dönüştürülmesi stratejileri izlenmiştir (Bianchini, 1993). Sanayinin ekonomideki payının düştüğü kentlerde (Glasgow, Bradford, Birmingham, Sheffield) (Bianchini, 1993), (Barselona ve Bilbao) (González, 2011) ise, ekonomik gelişimin turizm ve kültür politikaları ile çeşitlendirilmesi, bu kapsamda tarihi kent merkezlerinin sosyal ve ekonomik potansiyelinin kullanılması gibi hedeflere, canlandırma projeleri ile ulaşılmaya çalışılmıştır.



Şekil 2. Gaziantep'te gerçekleştirilen kentsel koruma projesi ve yeniden canlanan çarşılar (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür Yolu Broşürü, Tuba Akar Arşivi, 2017).



Şekil 3. Rodos-Yunanistan'da gerçekleştirilen kentsel koruma uygulamaları (UNESCO, 2014: 270, 267).

Canlandırma projelerinin motivasyon kaynaklarından biri de işlevsiz kalan ya da ekonomik getirisi düşük işlevler için kullanılan tarihi yapı stokunun turizme yönelik dönüşümüdür (Nobre, 2002; Lak vd. 2020). Bu dönüşüm kimi durumda kendiliğinden, kimi örnekte ise belirli program çerçevesinde gerçekleşmektedir. Örneğin Malaga kentinde kıyı turizminin gelişmesi ile oluşan ekonomik potansiyeli değerlendirmek amacıyla 1995'de yenileme/canlandırma çalışmalarını destekleme ve teşvik programı (Iniciativa Urbana Arrabales-Carretería) kapsamında tarihi kent merkezinde yıpranmış ve işlevsiz yapıların turistik küçük işletmelere dönüştürülmesine başlanmıştır (Ertan ve Eğercioğlu, 2016). Benzer bir yaklaşımla İzmir'de 2008 yılında "kültür ve miras" teması ile Kemeraltı tarihi merkez bölgesinin turistik çekim noktasına dönüştürmek amacıyla canlandırma çalışmaları başlatılmış ve bu kapsamda yıpranmış yapıların restorasyonu ve yenilemesi, sokak sağlıklılaştırma ve cephe iyileştirmeleri yapılmıştır (Ertan ve Eğercioğlu, 2016). Malta örneğinde de benzer biçimde katılımcı ve kamu-özel

sektör işbirliği modeli, tarihi kent merkezinin canlandırılmasında sürdürülebilirlik için etkili bir strateji olarak uygulanmıştır (Tanrıku ve Hoşkara, 2019). Her iki örnekte de artan ticari talebi karşılama baskısı altında kalan koruma alanlarında sürdürülebilir, proaktif, koruma ve ekonomik fayda dengesini gözetken planlama yaklaşımları ve koruma yaklaşımlarına ihtiyaç olduğu, bunun için de ancak çok aktörün rol aldığı bir programın etkili olabileceği anlaşılmıştır (Ertan ve Eğercioğlu, 2016).

Bir ortaçağ kenti olan Rodos'un, zamanla tarihi kent merkezinde hem nüfusunun ve kullanıcılarının azalması, hem de fiziksel ve fonksiyonel olarak bozulması ve altyapısının eskimesi nedeniyle, tarihi kent merkezini canlandırmak için bir planlama projesi hazırlanmıştır (Şekil 3). Yeni kentsel düzenlemelerin uygulanmasının yanı sıra, mevcut altyapı ağlarının iyileştirilmesi ve tamamlanmasıyla ortaçağ kentinin derinlemesine modernizasyonu planlanmıştır. Bu projeler, alanın korunma durumunu ve bölge sakinleri ve turistler için yaşanabilirlik koşullarının



Şekil 4. Porto-Portekiz, Morro da Sé Mahallesi'nin yeniden canlandırılması (UNESCO, 2014: 287).

sürdürülebilir şekilde iyileştirilmesine katkıda bulunmuştur (UNESCO, 2014: 63). Burada kent merkezinin korunmasına ilişkin belirlenen temel stratejiler olarak; kentlinin ve öğrencilerin alana gelmelerini sağlamak, alanı çekim noktası haline getirmek, tarihi alanda yaşayan yerel halka hizmet sunmak, kontrolsüz trafiği ve gürültüyü önlemek ve yerel halkın farkındalığını artırmak olarak sıralanabilir.

Bir başka örnek Portekiz'in Porto şehridir. Douro Nehri'nin kıyısındaki yamaçlarda inşa edilmiş ve 2000 yıllık bir tarihe sahip olan Porto kenti, kıyı boyunca sürekli büyümektedir (Şekil 4) (UNESCO, 2014: 287). Alandaki yapıların eski olması ile düşük kira uygulamaları, alanın iyileştirilmesi ve sahiplerinin yapıları korumaya ilişkin ödeneklerini azaltmaktadır. Kamu hizmetlerinin ve bu hizmetlere erişim zorluğu nedeni ile alanın kullanımı azalmaktadır. Topoğrafyadan kaynaklı erişim zorluğu ise kentsel işlevlerde dengesizlik yaratmaktadır (UNESCO, 2014, 288). Bu bağlamda hazırlanan Morro da Sé bölgesinin Kentsel Rehabilitasyon Projesinin amacı; Porto'nun tarihi merkezini kültürel mirasını ve alanın değerlerini sosyal, ekonomik, kültürel ve çevre ile ilişkili olarak iyileştirmesini sağlamaktır. Morro da Sé mahallesinin yeniden canlandırılması için belirlenen temel stratejiler; binaların fiziksel rehabilitasyonu, alanın işlevsel dönüşümü, sosyal dengeyi artırmak için yeni sakinlerin, özellikle de gençlerin kullanacağı alanların yaratılması,

yeni ekonomik faaliyetlerin ve turizm hizmetlerinin devreye alınması ile alanın ve daha genel olarak tarihi kentin imajının iyileştirilmesi olarak sıralanmaktadır (UNESCO, 2014: 288).

Yukarıda sıralanan örneklerdeki koruma, sağlıklılaştırma, canlandırma gibi yaklaşımların haricinde, kentsel dönüşüm uygulamalarının önemli bir yaklaşımı olan ve aynı zamanda ülkemizde son dönemdeki yasal değişimlerle birlikte kentsel koruma alanlarının da içine giren kentsel yenileme (urban renewal) kavramı; sadece tarihi kentsel dokular için değil, kentin herhangi bir dokusunun da zamanla yıpranması ve köhneleşmesi sonucu yeniden günün koşullarına uygun olarak fiziki ve/veya işlevsel yenilenmesini öngörmektedir (Avcıoğlu, 2016: 702). Genel olarak "yıkıp yeniden yapma" şeklinde gelişen kentsel yenileme uygulaması, korunması gerekli kentsel alanlarda; kentsel dokunun korunması gerekli dokusal özellikleri ve yapıları ile birlikte iyileştirilmesini ve yeniden canlanarak kentsel yaşamın bir parçası olması şeklinde ifade bulmalıdır (Dinçer, 2010a). Oysa, 2005 yılında kabul edilen 5366 sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun" ile birlikte yoğun olarak karşılaşılan kentsel yenileme uygulamaları, tarihi kent merkezlerinin devlet eksenli, kentsel rant odaklı, "yenilenerek korunmasını" öngören yaklaşımlardır (Turgut Yıldız ve Enlil, 2010). Kanun; mülkiyet hakları, gayrimenkul değerlerinde ar-

tış, katılımçılık, müdahalelerin sadece mimari proje boyutunda algılanması ve planlama kararlarına uyumsuzluğu gibi başlıklar da eleştirilmektedir (Dinçer, 2010a: 352–355; Dinçer, 2010b). Bu yasanın öngördüğü uygulamaların kentsel koruma bağlamında çok fazla sorunu barındırdığı, korumanın sosyal ve ekonomik boyutlarının tamamen göz ardı edildiği, 2863 sayılı yasa kapsamında korunması gerekli alanların, bu yasa ile “yenileme alanı” adı altında farklı statü ve koşulları ile kentsel koruma olgusunu daha da karmaşık bir hale getirdiği açıktır.

5366 sayılı kanunla İstanbul’da; Tarlabası, Süleymaniye ve Fener-Balat-Ayvansaray yenileme alanı kararı alınan ilk yerlerdir. Bu örneklere bakıldığında; 2006 yılında yenileme alanı ilan edilen Tarlabası’nın yenileme projeleri İstanbul Yenileme Alanları Kurulu tarafından 2007 yılında onaylanmıştır (Tan ve Arabacıoğlu, 2020: 211). Dokuz yapı adasını içeren yenileme alanında yer alan 278 yapının %70’ini tescilli yapılar oluşturmakla birlikte, proje kapsamında yapıların tamamının tarihi değerlerinin tahrir olduğu görüşü doğrultusunda, yapıların sokak cephelerinin korunup diğer bölümlerinin yeniden inşa edilmesi temel yaklaşımı benimsenmiştir (Tan ve Arabacıoğlu, 2020: 212). Projelerde yapılara kat eklenmesi, iç avluların yaratılması, parsellerin birleştirilmesi, yapı sokak girişlerinin değiştirilmesi gibi fiziki müdahaleler önerilmiştir (Tan ve Arabacıoğlu, 2020: 212).

2006 yılında yenileme alanı ilan edilen Süleymaniye’de ise, yenileme projesinde temel yaklaşım büyük oranda yok olmuş olan tarihi konut dokusunun yeniden canlandırılması ve “Osmanlı Mahallesi” oluşturulması olarak belirlenmiştir (Tan ve Arabacıoğlu, 2020: 211). Bu yaklaşım doğrultusunda proje kapsamında 2005 tarihli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı kararlarına uyularak günümüze ulaşmış tarihi yapıların restorasyon projeleri ve yok olmuş yapıların rekonstrüksiyon projeleri hazırlanmıştır (Balcan, 2012: 172).

2006 yılında yenileme alanı ilan edilen bir diğer alan ise Fener, Balat ve Ayvansaray’ı içeren alandır. 2010 yılında onaylanan yenileme projesi kapsamında, tüm yapıların yıkılması ve tescilli yapıların cephelerinin yeniden yapılması öngörülmüştür (Tan ve Arabacıoğlu, 2020: 211). Yapı adası ölçek olarak belirlenmiş, yapı adalarının projelendirilmesi farklı mimarlık firmalarına verilmiş ve her firma bireysel projesini geliştirmiştir (Dinler ve Şahin Güçhan, 2016: 237).

Yenileme alanının ilk örnekleri İstanbul’da olmakla birlikte, artık ülkenin birçok ilinde yenileme alanı mevcuttur. Antalya’da 15.87 hektar alandaki Balbey Mahallesi Kentsel Sit Alanı ve çevresi 2015 yılında yenileme alanı ilan edilmiş, 2018 yılında ise alandaki uygulamaların etaplar halinde yapılması ve I Etap alanının belirlenmesi sonrası diğer etapların belirlenerek uygulamanın bu sıraya göre yapılmasına yönelik meclis kararı alınmıştır (13.4.2018 tarihli Antalya Büyükşehir Belediyesi Meclis Kararı). Aynı yıl I. Etap Yenileme Alanı projesinin onaylanması ve 2013 yılında onaylanan Koruma Amaçlı İmar

Planının kabul edilen bu projeye göre revize edilmesi söz konusu olmuştur (Çolak, 2019: 120). 2018 yılında onaylanan Balbey Mahallesi I. Etap 1/5000 ve I/ 1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planları Açıklama Raporunda, yenileme alanı ilan gerekçeleri arasında alanın yıpranmış olmasının yanı sıra, vatandaşın tescilli yapıların restorasyon giderlerinin maddi yükünü karşılamasına yönelik geliştirilmiş olması da belirtilmiştir (Çolak, 2019: 107). I. Etap proje alanını içeren Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonunda proje alanının %77’sinin ticaret alanı olarak planlandığı ve konut işlevine alan içinde yer verilmediği görülmektedir (Çolak, 2019: 121).

Ülkemizde uygulanan yenileme alanı örneklerinden de anlaşılacağı üzere yıkarak yenileme, fiziksel müdahale özetinde çalışmaların biçimlenmesi ve sosyal yapının dikkate alınmaması temel yaklaşım olmuştur. Canlandırma, koruma ve yenileme alanına yönelik planlama, strateji geliştirme ve uygulamalarda; “alanın tarihsel kimliğinin korunması”, “ekonomik fayda ve sosyal ve kültürel değerlerin korunması dengesinin gözetilmesi” “çok boyutluluk”, “sürdürülebilirlik”, “ikincilik”, “önce zarar vermeme”, “yerinde dönüşüm”, “koruma-kullanma dengesinin sağlanması” ve “sosyal doku ve yaşam biçimlerinin korunması” ilkelerinin gözetilmesi önerilmektedir (Roberts, 2000; Tanrıkul ve Hoşkara, 2019; Çelik Gülseven, 2020). Bu bağlamda kültürel mirasın kentin tarihinde olmayan dışsal işlevler ve kent dışından gelecek kullanıcı grupları yerine ilgili yapı stokunda yaşayan ve gündelik yaşamda kullanan kesimlerin ihtiyaçlarının öncelik alınması beklenir (Ercan, 2010).

Sonuçta, kentsel koruma uygulamalarında, alanın niteliği ve bağlamsal verileri dikkate alınarak kentsel alanın korunması ile birlikte işlevselliğinin sürdürülebilmesi, günün yaşam koşullarını sağlayabilecek kentsel ve yapısal iyileştirmeleri barındırması ve sosyal dokunun korunması, iyileştirilmesi veya süreç içerisinde yavaş değişimini içermesi olumlu bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır.

3. Mersin Tarihi Kent Merkezi Koruma ve Canlandırma Modeli Araştırma Geliştirme Projesi

3.1. Proje Çalışmasının Amacı

Mersin tarihi kent merkezinde 1998 tarihli Koruma Amaçlı İmar Planı yürürlükte iken, kentsel sit alanı ve etkileme geçiş alanını kapsayan alan 2015 yılında Yenileme Alanı olarak ilan edilmiştir (Şekil 5). Ancak bu durum sadece alanın yasal statüsünü değiştirmektedir, yenileme alanında uygulama sürecinin nasıl yönetileceği, yapılara ve açık mekânlara yönelik hangi işlevlendirme ve düzenlemelerin yapılacağına dair bir çalışma bulunmamaktadır.

Günümüzde Mersin tarihi kent merkezi kimliğini büyük oranda kaybetmiş durumdadır. Tarihi doku, yapıların büyük ço-



Şekil 6. Mersin Tarihi Kent Merkezi Bellek Haritası (Şekilde yer alan resimlerin kaynakları, Kaynakçada Mersin Tarihi Kent Merkezi Bellek Haritası bölümünde belirtilmiştir).

Yenileme Alanının temelde konut alanı ve karma işleve sahip iki alandan oluştuğu göz önüne alınarak proje alanı sınırları karma işleve sahip olan alan ile sınırlandırılmıştır. Mersin Tarihi Kent Merkezi Koruma ve Canlandırma Modeli Araştırma Geliştirme Projesi, Mersin tarihi kent merkezinde; kuzeybatıda İstiklal Caddesi, güneydoğuda İsmet İnönü Bulvarı, güneybatıda Sakarya Caddesi-Cumhuriyet Meydanı ile kuzeydoğuda İstiklal Caddesi arasında kalan alanı kapsamaktadır. Proje alanı Kentsel Sit Alanı, Etkileme Geçiş Alanı ve Yenileme Alanı sınırları içerisinde yer almaktadır.

3.2. Çalışma Yöntemi

Proje amacı doğrultusunda alanın canlandırılmasına yönelik yaklaşım, prensipler ve uygulama önerilerini sunabilmek için aşamalardan oluşan bir çalışma süreci planlanmıştır. Projede üç aşamadan oluşan bir süreç izlenmiştir. Proje kapsamında ilk aşamada alanının mevcut durumunun tespit edilmesi ve mevcut sorunların ve olanakların saptanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda:

a. Proje alanının tarihi kimliğini ve korunması gerekli kültürel değerleri tespit edebilmek için yapı ve alan bazında tarihi

araştırma yapılmıştır. Tarihi araştırma, yazılı kaynaklarda yer alan bilgilerin değerlendirilmesine dayanmaktadır.

- Proje alanında yakın gelecekte meydana gelecek işlevsel ve fiziksel değişiklikleri anlayabilmek için yapılması planlanan ve yapılmakta olan projelerin dökümü yapılmıştır. Söz konusu projeler Mersin Büyükşehir Belediyesi'nden alınmıştır.
- Proje alanındaki mevcut fiziki yapıyı değerlendirebilmek için parsel bazında; arazi kullanımı, işlev, mülkiyet durumu, kat sayısı, yapı niteliği, tescilli yapılar korunmuşluk durumu, yeni yapılar yapı durumu, doku, ulaşım/dolaşım analizleri yapılmıştır. Bu kapsamda hazırlanan veri toplama fişleri ile alanda tespit çalışması yapılmış ve toplanan veriler CBS ortamında haritalandırılmış ve sayısal veriler elde edilmiştir.
- Proje alanındaki mevcut kullanıcılar ve taleplerini değerlendirebilmek için; kullanıcı profili, kullanıcıların tarihi doku algısı/ bilgisi, kullanıcının tanımladığı öncelikli alan ve eylemler, kullanıcının tanımladığı simgesel yerler/kimlik alanları ve kullanım talepleri tespit edilmiştir. Veriler proje ekibince hazırlanan açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan

anket ile elde edilmiştir. Anketler Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından uygulanmıştır ve veriler proje ekibi tarafından değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci aşamasında alandaki analizlere dayanılarak belirlenen proje alanları için tasarım prensipleri ve öneri projelerin gerçekleşmesine yönelik stratejiler geliştirilmiştir. Bu doğrultuda:

- Yurt içinde ve yurt dışında örnek uygulamalar incelenmiştir.
- Proje alanı içinde etaplama yapılacak alt bölgeler belirlenmiştir.

Üçüncü aşamada ise proje alanı kentsel tasarım, koruma ve kullanma yaklaşımı prensip ve stratejileri ile proje alanının canlandırılmasına yönelik, finansman, katılım, program, süreç önerilerini içeren model önerisi sunulmuştur. Proje kapsamında stratejik yaklaşımlarla birlikte uygulama süreci tanımlanması hedeflendiği için uygulamaya yönelik her eylem “iş paketi” olarak tanımlanmıştır. Tanımlanan her iş paketi için “eylemler”, “süreçten sorumlu birim”, “öngörülen işe başlama ve bitiş tarihleri” ve iş paketleri arası ilişkilenebilir ve gerekli bilgileri içeren “açıklamalar” bilgileri oluşturulmuştur.

3.3. Bulgular

Proje alanı ile ilgili tespitler; alanın tarihi kimliğini ve belleğini ortaya koyan yapılar ve alanların tespiti, alanın geleceğini etkileyecek olan alanla ilişkili mevcut projelerin tespiti, alanın fiziki durumunun tespiti ve alanda sosyal yapının tespiti olarak dört alt başlıkta ele alınmıştır.

3.3.1. Alanın Belleği olan Tarihi Yapılar ve Alanlar

Mersin'in tarihi kent merkezi olan proje alanı, geçmişte çok da uzun olmayan bu kentin belleği için önemlidir. Bu belleği, günümüze kadar ulaşabilmiş yapı ve alanlarla birlikte, bugün var olmayan ancak hafızalarda ve kaynaklarda izleri sürülen yapı ve alanlar oluşturmaktadır (Şekil 6). Bu anlamda kentin belleğini ortaya koymak ve bunu alanın koruma ve canlandırılma stratejilerinde kullanabilmek önem taşır.

Bu doğrultuda alanda bugün değişimlerle dahi olsa günümüze ulaşmış tarihi yapılardan; İtalyan Katolik Kilisesi, Arap Ortodoks Kilisesi, Eski Cami ve çeşmesi ile Nusratiye Cami (eski Maruni Kilisesi) aktif kullanılan ve kentin kültürel kimliğini yansıtan dini yapılardır. Bir başka dini yapı olan Aziz Georgios Rum Ortodoks (Aya Yorgi) Kilisesi'nin ise sadece kapıları günümüze ulaşmıştır. Eğitim yapılarından; Tefik Sırrı Gür Lisesi, eski 3 Ocak İlkokulu ve Mersin Ortaokulu bulunmaktadır. Eski Hükümet Konağı, Taş Bina, İl Halk Kütüphanesi ve Mersin Halkevi halen kamusal kullanımları devam eden tarihi yapılardır. Kasaplar Çarşısı, Büyük Hamam, Taşhan ve Sursok Han ticari nitelikli tarihi yapılar olarak kullanılırken, Azakhan maalesef yıkılmıştır. Yoğurt Pazarı olarak bilinen pazar alanı ise bugüne ulaşmış ve adı yaşıyor olmakla birlikte, işlevsel olarak ticari niteliğini kaybetmiştir.

Kentin bir liman kenti olmasından ötürü banka binaları, gümrük ve iskelelerin varlığı kaçınılmazdır. Ancak; eski Ziraat Bankası, İş Bankası ve eski Osmanlı Bankası (Garanti Bankası) günümüze ulaşmışken, Gümrük Meydanı ve iskelesi ile diğer iskeleler bugün mevcut değildir ve kentin hafızasından silinmek üzeredir.

Birkaç örnek vermek gerekirse, Develi (2007) tarihi kent merkezinde ve Çamlıbel'de yer alan iskelelerden söz eder. Bunlar; Gümrük İskelesi, Taş İskele, Mavromati İskelesi, Alman İskelesi, Gazhane İskelesi, Belediye İskelesi, Devlet Demiryolları İskelesi, Umumi Mağazalar İskelesi, Çamlıbel'in deniz kıyısında yer alan ve o zamanın plajı 'Deniz Hamamı'nda yer alan ahşap iskele ve İdman Yurdu Deniz Kolu iskeleleridir (Develi, 2007: 180) (Şekil 7).

Bu doğrultuda Mersin tarihi kent merkezini canlandırma çalışmalarında tarihi alanların önemlerinin ortaya konulması, kültür varlıkları ve tarihi kent dokusunun hem kullanılması hem de korunabilmesi için tarihi dokunun algılanabilmesini sağlayacak kentsel tasarım stratejilerinin geliştirilmesi önem arz eder. Bu bağlamda kentin belleğini oluşturan bu tarihi yapılar ve alanlar Mersin Tarihi Kent Merkezi Bellek Haritası'na işlenmiştir (Şekil 6). Burada yer alan kültür varlıkları ve tarihi kent dokusu, mekânın hafızası ve belleği dikkate alınarak kentliye sunumu, kentli tarafından kullanımı ve dolayısıyla korunması gerçekleştirilebilir. Böylece, kısmen veya tamamen yok olmuş kentsel kimlikte ve bellekte önemli yeri olan kültür varlıklarının tekrardan kentsel hafızada canlandırılması mümkün olabilecektir.

3.3.2. Alanla İlişkili Mevcut Projeler

Günümüzde kentteki büyük ölçekli bir takım yatırım ve projeler, proje alanının işlevsel ve fiziksel yapısını etkileyebilecek nitelikte olmaları bakımından önemlidir. Bu projelerin başında;

- Hızlı tren istasyonu (yeni Gar Projesi), Mersin Metro Gar İstasyonu ve Kurtuluş Meydanı Yeraltı Otopark Projesi kentin doğu girişi ve proje alanının doğusundaki alanda önemli değişim ve dönüşüm meydana getirecektir. Hızlı Tren İstasyonu ve metroyu kullanacak yoğun yolcu trafiği dikkate alındığında mevcut Gar, İstiklal Caddesi, Uray Caddesi, Kurtuluş Meydanı arasındaki bölgenin taşıt ve yaya trafiğinin bu kapsamda değerlendirilmesi gerekecektir.
- Tevfik Sırrı Gür Lisesi'nin batısında bulunan alanda planlanan yer altı otoparkı ve yerüstü zemin seviyesindeki meydan ile Özgür Çocuk Parkı ve altındaki Metro Özgür Çocuk Parkı İstasyonu projeleri de bu alanda bir odak noktası oluşturacaktır.
- Ayrıca, Mersin Kent Müzesi olarak işlevlendirilecek Taş Bina, Mersin yemek kültürünün tanıtılması amacıyla kullanılacak olan Karamancılar Konağı ve Toros Üniversitesi Gastronomi bölümü tarafından kullanılmak üzere restorasyonu devam eden eski Mersin Ortaokulu, alanda canlanma yaratabilecek önemli yatırımlardır.



Şekil 7. 1948 hava fotoğrafı (Kaynak: Harita Genel Komutanlığı Arşivi).

3.3.3. Alanın Fiziki Durumu

Proje alanı, Mersin kentinin Merkezi İş Alanı'nı oluştururken kentin de tarihi merkezi durumundadır. Kentin tarihi merkezi 1990'lı yıllardan itibaren yoğunluğunu ve cazibesini kaybetmiştir. Bunda; kent merkezinin saçaklanması ve dağılması, kamu kurumlarının bir kısmının kent merkezi dışına taşınması, yeni iş ve alışveriş merkezlerinin tarihi merkezin dışında gelişmesi, bu alanda sosyal yapının değişmesi, yapı stokunun eskimesi ve otopark yetersizliği gibi sebepler etkili olmuştur. 1980'li yıllara kadar konut kullanımı alanda mevcut iken zamanla azalarak konut dışı kullanımlar yoğunlaşmıştır. Bu durum gece nüfusunun çok azalmasına sebep olmakla birlikte, Gar, Liman ve otel kullanımları alanın gece canlılığı için halen önemlidir.

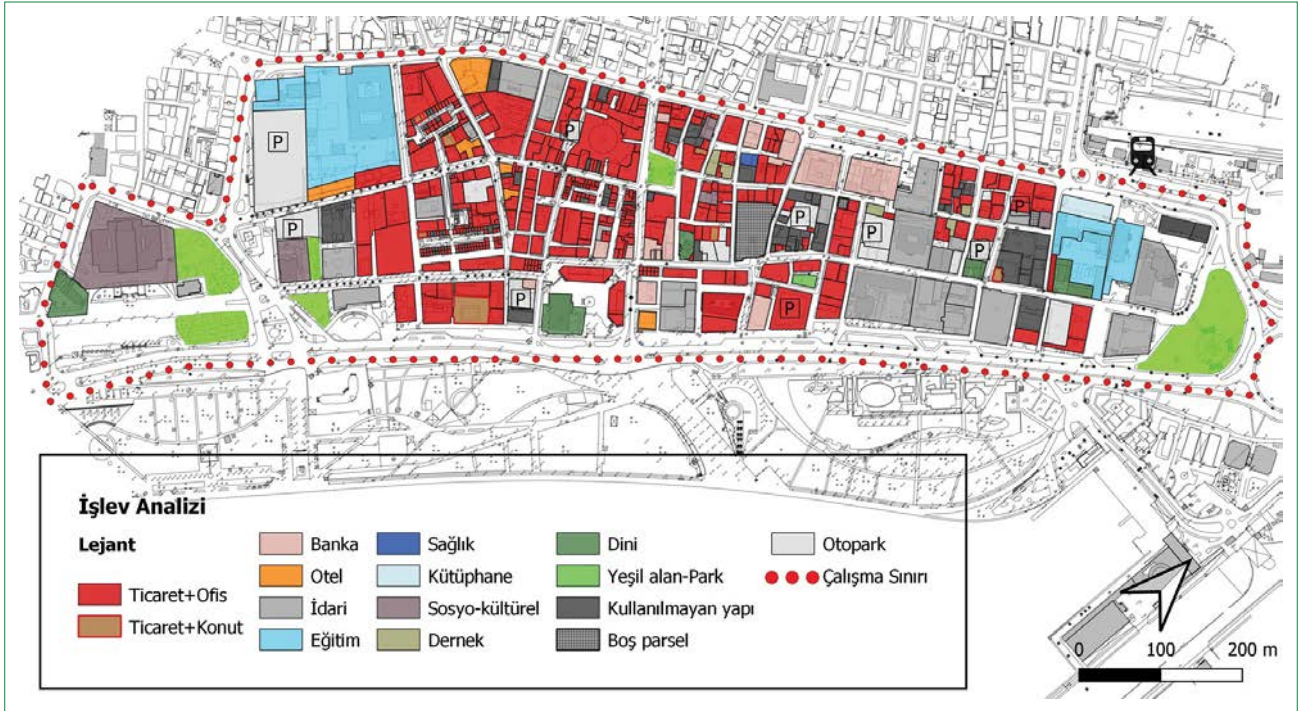
Alanın fiziki durumunun ele alındığı bu başlıkta; alandaki mevcut kullanımlar, yapıların kat sayıları, alandaki mülkiyet durumu, korunması gereken yapılar ve korunmuşluk durumları, yeni yapıların doku ile uyumu, doku analizi ile ulaşım analizleri üzerinden tespitler söz konusudur.

Proje alanı toplam 42 hektardır. Bu alanın %56'sı parsel alanı, %44'ü ise yol ve açık alanlardan oluşur. Toplam parsel alanı içinde en fazla kullanımlar sırasıyla ticaret, eğitim, idari (resmi kurum) tesisleridir (Şekil 8). Bölgede yer alan ticaret; gıda, ayakkabı, konfeksiyon, aksesuar, ev eşyaları, bijuteri, kuyumculuk, kitap ve kırtasiye gibi perakende ticarettir. Tefvik Sırrı Gür Lisesi ve Üç Ocak Ortaokulu ile birlikte Toros Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ve Mimarlık Fakültesi alanda eğitim tesisi olarak hizmet vermektedir. Mersin Valiliği ve Mersin Büyükşehir Belediyesi gibi önemli kamu tesisleri burada bulunmaktadır. Ayrıca, kent merkezinin canlılığında ve tarihi kim-

liğinde önemli olan Ulu Cami, Eski Cami, Nusratiye Cami, Latin İtalyan Katolik Kilisesi ve Arap Ortodoks Kilisesi de aktif olarak kullanılan dini tesislerdir. Alanda yer alan önemli işlevlerden biri de banka merkez şubelerinin burada bulunmasıdır.

Alanda mevcut kullanımlar incelendiğinde çeşitli mekânsal uzmanlaşmış odakların olduğu görülür. Balık Pazarı ve Kasaplar Çarşısı, Zafer Çarşısı (ayakkabı, beyaz eşya, ev eşyaları, giyim), Silifke Caddesi (baharat, şarküteri, gıda, giyim ve ayakkabı), Atatürk Caddesi (kuyumculuk, resmi kurumlar, konfeksiyon, bankalar), Uray Caddesi (bankalar, ulaşım ve seyahat acentaları), Hastane Caddesi (konfeksiyon, gıda) bölgedeki uzmanlaşmış odaklar ve koridorlardır. Ofis kullanımları içinde gümrük müşavirleri, avukatlık ofisleri, mali müşavirler, muhasebeciler, ticaret ve sanayi şirket merkezleri, ulaşım ve turizm acentaları, mühendislik ve mimarlık ofisleri, danışmanlık şirket ofisleri öne çıkmaktadır.

Alandaki yapıların önemli bir bölümü az katlı yapılardan oluşmaktadır. Yapıların kat sayısı irdelendiğinde; %43'ünü 1–2 katlı yapıların, %39'unu 3–4 katlı yapılar ve geri kalan %18'inin ise 5–8 kat arasında olduğu tespit edilmiştir. Yüksek katlı yapıların genellikle İsmet İnönü Bulvarı, Silifke Caddesi ve Hastane Caddesi üzerinde yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Aynı zamanda bu yüksek katlı yapıların çoğunluğu, proje alanı içerisinde, Hastane Caddesi'nin batısında kalan kısımda yer almaktadır. Alanda 3–4 katlı yapılar yine cadde üzerlerinde ve Hastane Caddesi'nin batısındaki alanda yoğunlaşmaktadır. Az katlı olan, 1–2 katlı yapılar ise, proje alanında yoğun olarak Hastane Caddesi'nin doğusunda bulunan alanda, Uray Caddesi ve Mücahitler Caddesi üzerinde yoğunlaşmıştır (Şekil 9).



Şekil 8. Alanda yer alan mevcut kullanımlar.

Alandaki mülkiyet durumuna bakıldığında; özel mülkiyete tabi parsellerin yoğunlukta olduğu izlenir. Alandaki bir diğer önemli mülkiyet sahibi ise Vakıflar Genel Müdürlüğü'dür. Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı mazbut ve mülhak vakıflara ait parseller ve binalar mevcuttur. Bununla birlikte proje alanında Mersin Büyükşehir Belediyesi de tescilli kültür varlığı olan Karamancılar Konağı ile Ulu Çarşı'nın mülkiyetine sahiptir (Şekil 10). Proje alanı Mersin'in kentsel sit alanı içinde olmasına rağmen korunması gerekli kültür varlığı sayısı çok fazla değildir. Alandaki yapıların %36'sının tescilli kültür varlığı olduğu tespit edilirken yapılaşmanın %60'ını yeni yapılar oluşturur (Şekil 11). Yapılan inceleme sonucunda 8 yapının daha korunması gerekli kültür varlığı niteliğinde olduğu saptaması yapılmıştır.

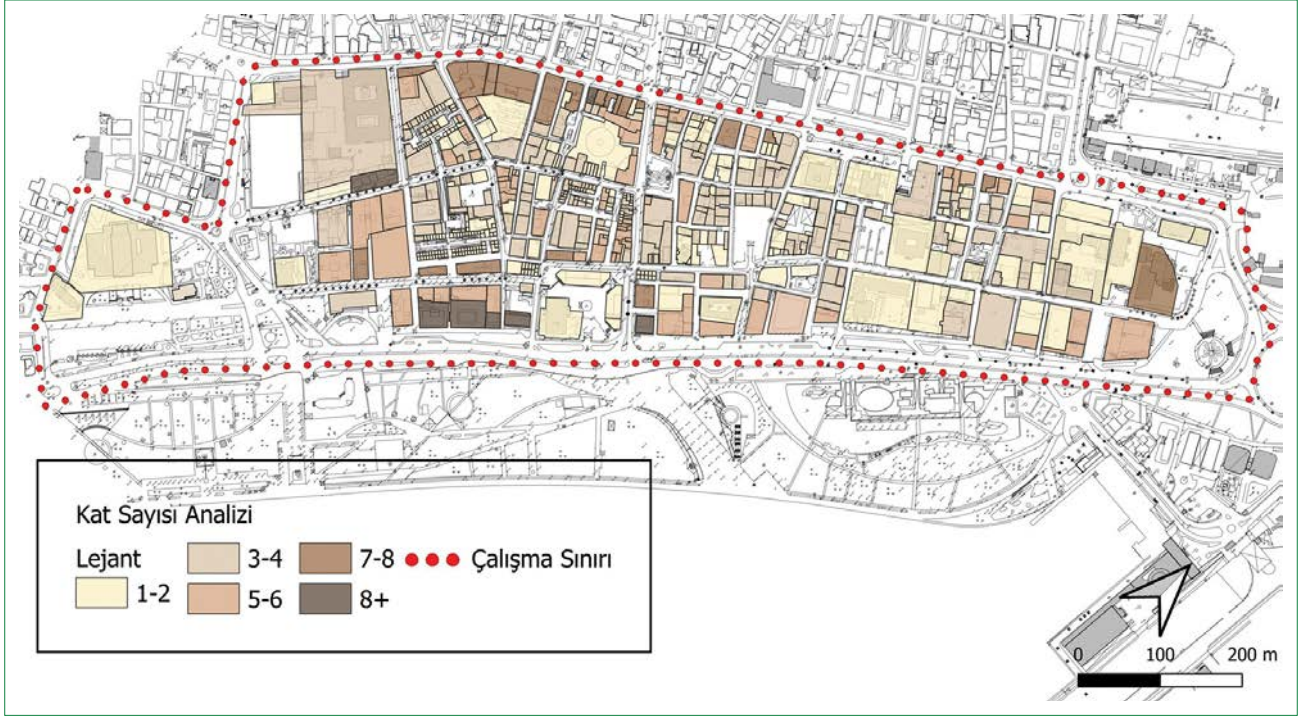
Bu tespitlerin alandaki dağılımına baktığımızda, tescilli yapıların ve korunması gerekli geleneksel yapı ve dönem yapılarının, proje alanında yoğun olarak Hastane Caddesi'nin doğusundaki kısımda bulunduğu görülmektedir. Hastane Caddesi'nin batısındaki kısımda tescilli ve korunması gerekli yapı grubu nicelik olarak az olmakla birlikte, bunlar arasında Atatürk Evi, Taş Bina, Kasaplar Çarşısı ve Tevfik Sırrı Gür Lisesi gibi anıtsal nitelikli kültür varlıklarının bulunması önemlidir.

Alandaki tescilli ve korunması gerekli yapıların %19'unun "iyi" durumda olduğu tespit edilmiştir (Şekil 12). Bu gruptaki yapılar herhangi bir müdahale gerektirmeyen veya sadece bakım müdahalesi gibi küçük ölçekli müdahaleler gerektirebilecek yapılardır. Bir diğer grup ise %13 ile korunmuşluk durumunun "orta" seviyede olduğu ve kısmi müdahalelerle iyi

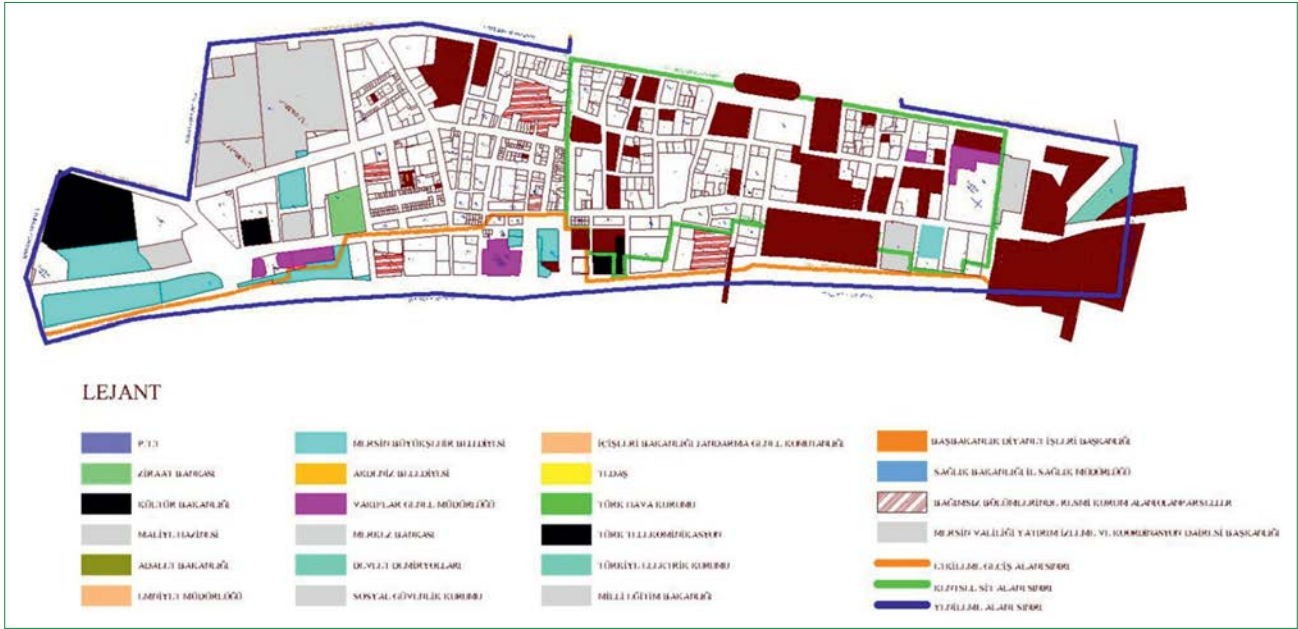
duruma gelebilecek yapılardan oluşmaktadır. Alandaki tescilli ve korunması gerekli yapıların %55'inin ise "kötü" durumda olduğu ve kapsamlı müdahale gerektirdiği belirlenmiştir. Bunun yanı sıra 3 yapının (%2) da "yıkık durumda" olduğu, ayrıca 23 yapının (%12) ise "yok olmuş" olduğu tespit yapılmıştır. Bu grup içerisinde, parselde tescil şerhi olup üzerinde bulunan yapıya ilişkin herhangi bir verinin olmadığı parseller söz konusu olabildiği gibi, örneğin bugün üzerinde korunması gerekli yapıya ilişkin hiçbir yapı bölümü kalmamakla birlikte zamanında kültür varlığı olarak tescillenmiş Azakhan gibi parseller de olabilmektedir.

Proje alanı korunması gerekli kültür varlığı yoğunluğu açısından iki bölgeye ayrılmaktadır. Hastane Caddesi'nin doğusunda kalan alanda kültür varlığı yapı yoğunluğu fazla ve doku bazında tarihi karakter günümüze ulaşabilmişken; batısında kalan alanda ise kültür varlığı yapılar daha az sayıda ve bu alan içinde dağınık biçimde yer almaktadır. Dolayısıyla Hastane Caddesi'nin batısında yeni yapı yoğunluğu daha fazladır.

Alandaki yeni yapıların doku ile uyumu kat sayısı, yapı oturum alanı, cephe biçimlenişi ve cephe değişimleri üzerinden irdelenerek doku ile uyumlu ve uyumsuz yapılar ortaya konulmuştur (Şekil 13). Bu çerçevede çok katlı olması nedeni ile kütleli olarak uyumsuz olan yapılar çoğunlukla İstiklal Caddesi üzerinde yer almaktadır. İsmet İnönü Bulvarı üzerinde de yüksek katlı yapılar olmakla birlikte Mersin Oteli, Yaşat İşhanı gibi kent tarihi ve sosyal yaşam açısından önemli yapılar uyumsuz olarak değerlendirilmemişlerdir.



Şekil 9. Alanda yer alan yapıların kat adedi.

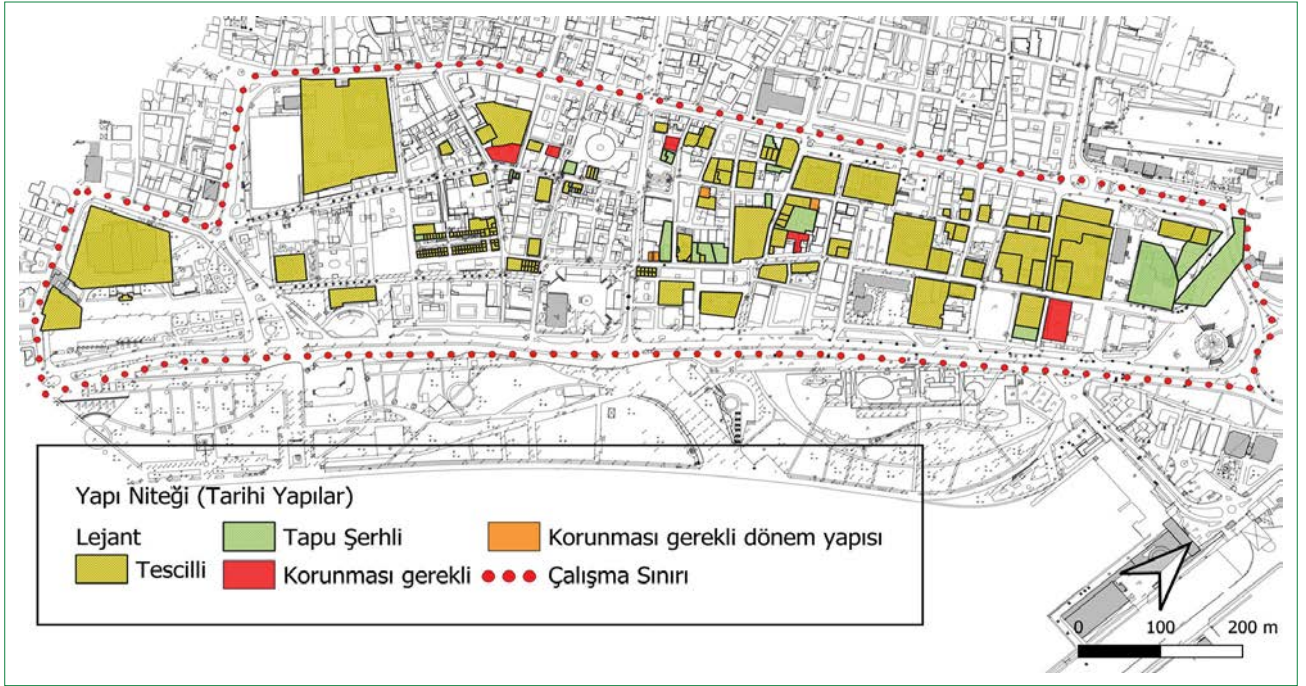


Şekil 10. Proje alanı mülkiyet durumu (Kaynak: Mersin Büyükşehir Belediyesi).

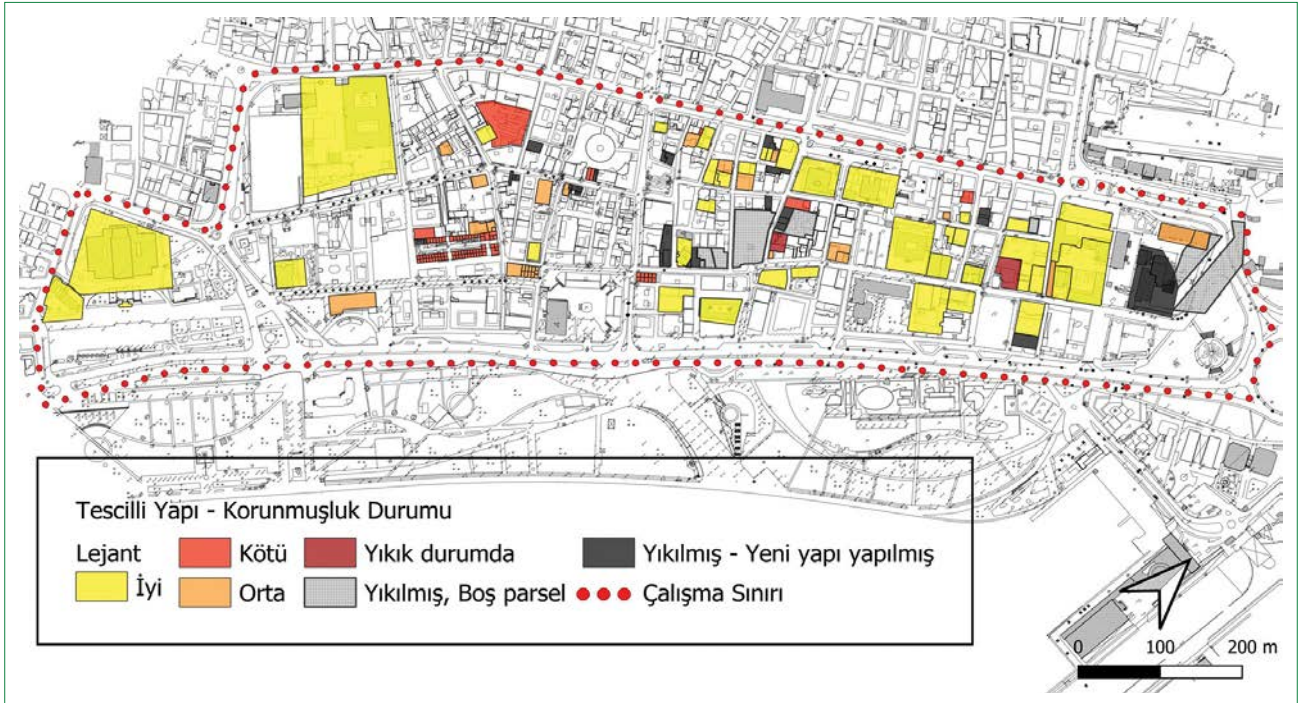
Alan genelinde ticari işlevin yoğunluğuna bağlı olarak zemin ve zeminle kullanım ilişkisi olan birinci katlarda kullanıcı talebi ve beğenisine bağlı değişikliklerin yaygın ve yoğun yapıldığı görülmektedir. Yapı bütününde cephede çok müdahale görmüş ve çevreye uyumsuz olarak değerlendirilen yapıların, alanın batısında Silifke Caddesi ile Atatürk Caddesi arasında kalan alanda yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca alanda

genelde klima dış üniteleri, tabela gibi elemanların yarattığı görsel kirlilik bulunmaktadır.

Mersin tarihi kent merkezi dokusal açıdan irdelendiğinde sokak dokusunun, değişikliğe uğramış ızgara plan olduğu görülür. Sokak örüntüsü kullanıcılara, alternatif güzergâh seçenekleriyle kolay algılanabilir ve okunaklı bir sokak ağı sunmaktadır. Sokak



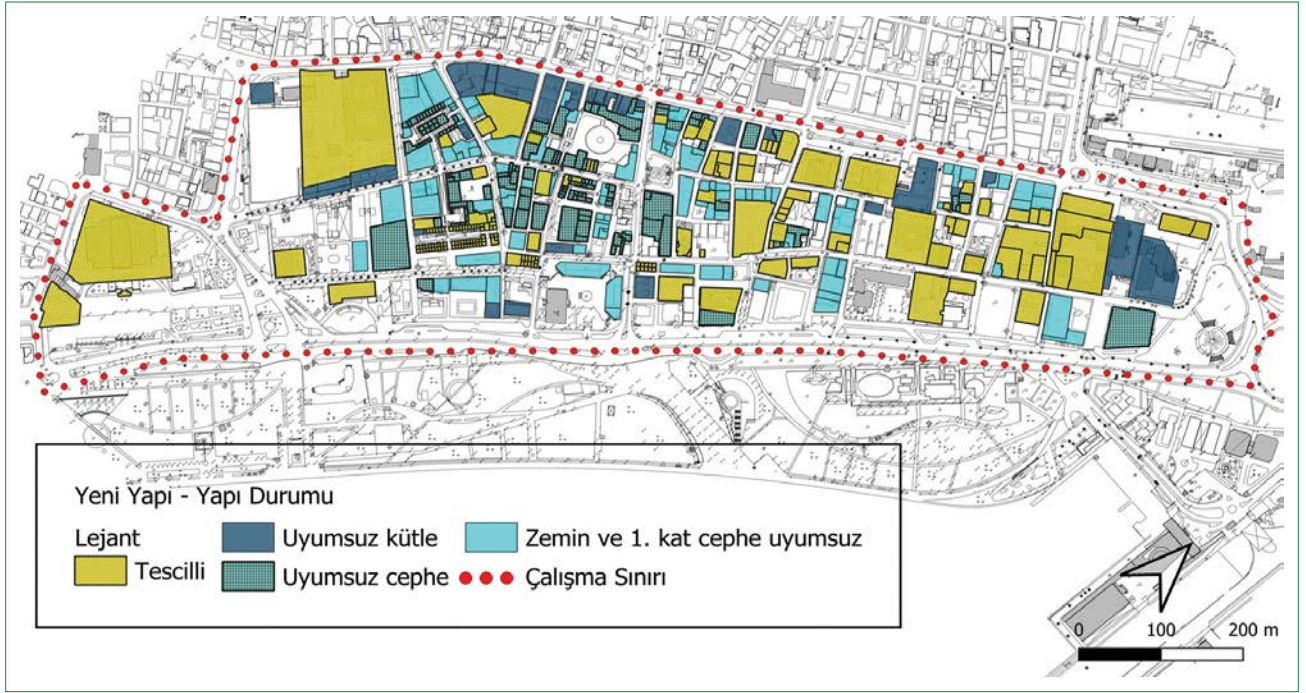
Şekil 11. Proje alanında yapısal nitelik durumu.



Şekil 12. Proje alanında korunması gerekli yapıların yapısal durumu.

örüntüsünün ortaya çıkmasında belirleyici olan, doğu-batı doğrultulu tarihi ana eksen olan Uray Caddesidir. Kentin tarihsel gelişiminde de değinildiği üzere, 19. yüzyılda liman kenti olarak ortaya çıkan Mersin'de deniz kenarında yer alan iskeleler ve arkalarındaki yapılara servis sağlayan kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu Uray Caddesi tarihi kent merkezinin omurgasını oluş-

turmaktadır. Atatürk Caddesi'nin batısında kalan Cumhuriyet Meydanı ise Kültür Merkezi ve Arap Ortodoks Kilisesiyle birlikte en önemli odak noktalarından birisi olarak tanımlanabilir. Cumhuriyet Meydanı tarihi kent merkezi içerisinde kalan en geniş açık alandır, bu nedenle kent meydanı niteliği taşımaktadır. Mersin tarihi kent merkezinin sınırlarını tanımlayan ve çevre



Şekil 13. Proje alanında yeni yapıların doku ile uyumu.

ilişkilerini sağlayan Hastane, Çakmak, İstiklal ve Silifke Caddeleri ise yapılaşma biçimleri için de belirleyici olmuştur (Şekil 14).

Mersin tarihi kent merkezinde parsel-yapı-sokak ilişkisine bağlı olarak farklı kullanım olanaklarının ortaya çıktığı izlenir. Alanın ticaret odaklı gelişmesi nedeniyle, yapı çevre içerisinde geleneksel konut dokularından farklı olarak içe kapalılık değil sokak ile ilişkinin güçlendirilmesini amaçlayan sokağa yönelim bulunmaktadır. Yakın dönemde inşa edilmiş ticari yapılar da zemin katta sokak ile doğrudan ilişki kurar.

Diğer yandan, Latin Katolik Kilisesi ve Eski Cami gibi dini yapılarda kapalı avlu – bahçe kullanımları bulunmaktadır. Tarihi kent merkezinin 20. yüzyıl başındaki çeperlerini oluşturan alanda yer alan geleneksel konutlarda da bahçe kullanımları bulunmaktadır. Benzer bir yaklaşım Eski Hükümet Konağı, Merkez Bankası, Tefik Sırrı Gür Lisesi gibi kamu yapılarında bulunmaktadır. Daha yakın tarihlerde inşa edilmiş alandaki kimi kamu yapılarında da bahçe kullanımı bulunmaktadır. Bu nedenle, kamu yapılarının çoğunlukta bulunduğu Uray Caddesi'nde cephe sürekliliklerinden bahsedilmezken, ticari aktivitelerin arttığı kuzey-güney doğrultulu eksenle, Hastane Caddesinin batısında bulunan alanda cephe süreklilikleri görülür. Genel bir değerlendirme ile tarihi kent merkezi bütününde ticaret ekseninde gelişmiş olan yapılar, sokak ile doğrudan ilişki kurmakta ve sokaktan cephe almaktadır.

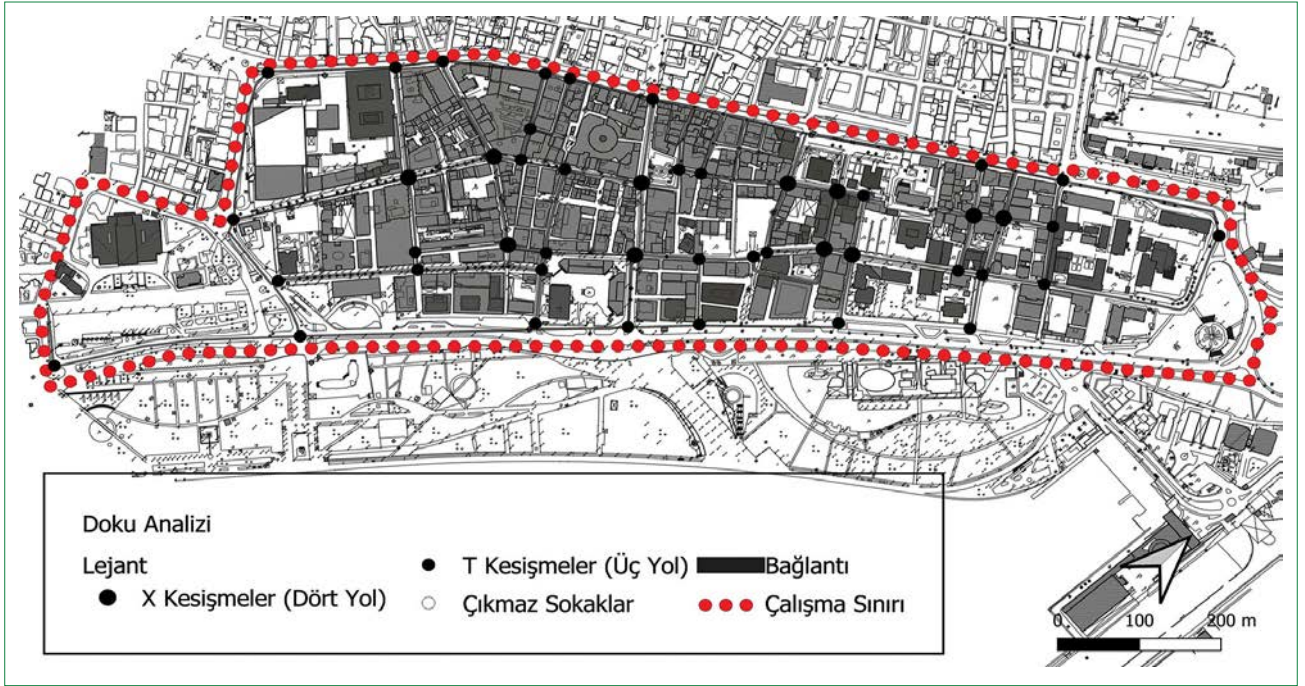
Bu çerçevede, arazi kullanım deseni, kat sayıları ve yapı kütleleri dikkate alındığında, Mersin tarihi kent merkezi içerisinde ızgara sokak dokusunun farklı karakter bölgelerine izin verdiği

görülmektedir. Uray Caddesi'nin kuzeyinde kalan ve doğu-batı doğrultulu ikinci alternatif eksen olarak ortaya çıkan Mücahitler Caddesi önemli bir eksen oluşturmaktadır. Batıda Yoğurt Pazarından başlayarak doğuda İstasyona erişim sağlayan cadde'nin sürekliliği Jandarman tarafından inşa edilmiş yapı ile kesilmiştir. Ancak, Jandarmanın batısında kalan, Mücahitler Caddesi, Kızılay Sokak ve 5226 Sokak çevresi tarihi kent merkezi içerisinde sokak örüntüsü ve yapı sokak ilişkisi açısından özgün nitelik taşımaktadır. Bu alan içerisinde yer alan geleneksel yapıların bahçelerle birlikte yayalaştırılmış sokakları da kullanması nedeniyle, sokak-yapı ilişkisi güçlü bir şekilde kurulmuştur. Mersin tarihi kent merkezi içerisinde sokak yapı ilişkisinin güçlü bir şekilde kurulduğu diğer karakter bölgeleri ise, üstü kısmen kapatılarak pasaj niteliği de kazanmış olan Balık Pazarı, Zafer Çarşısı ve Mersin Çarşısı gibi alanlardır. Bu alanların araç trafiğine kapatılmış olması da alanda kentsel doku ve sokak örüntüsü ile güçlenen alt bölgeleri oluşturmaktadır.

Kent merkezi doğal olarak taşıt ve yolcu trafiğinin en yoğun olduğu bölgedir. Taşıt yoğunluğu sadece merkezi kullanan taşıtlardan kaynaklanmamaktadır. Kentin batısında ikamet eden işgücünün kent doğusundaki çalışma alanlarına taşıt ulaşımı nedeniyle sabah batıdan doğu yönünde, akşam tersi yönde bir akım gerçekleşmektedir. Bu da kent merkezindeki yollarda (özellikle İsmet İnönü Bulvarı) transit trafiğin oluşmasına neden olmaktadır (Şekil 15).

3.3.4. Alanda Sosyal Yapı

Bu araştırma kapsamında sahada Mersin tarihi kent merkezinin kullanıcılar açısından değerlendirilmesi, araştırmanın



Şekil 14. Mersin Tarihi Kent Merkezi sokak örüntüsü/doku analizi.

diğer önemli kısmını oluşturmaktadır. Anketin, tüm alandaki kullanıcıları içermesini sağlamak amacıyla Mersin tarihi kent merkezi içerisinde üç bölge yaklaşık aynı sayılarda anket yapılarak incelenmiştir. Bu bölgeler ve anket sayıları; alanın doğu bölgesi “Uray Caddesi kuzeyi-güneyi”—113 adet, batı bölgesi “Atatürk Evi, Balık Pazarı, Soğuksu Caddesi ve çevresi”—106 adet ve merkezi “Ulu Cami, Yoğurt Pazarı ve çevresi”—127 adettir. Toplamda 46 esnaf ve 300 kentli olmak üzere 346 kişiye anket yapılmıştır. Ankete katılanların, %56,9’u kadın, %43,1’i erkektir. Katılımcıların %34,8’i 18–34, %36,5’i 35–59 yaş aralığında ve %28,7’si 60 yaş ve üstündedir. Ankete katılanların %2,7’si okuma yazma bilen, %18,6’sı ilkökul, %11,2’si ortaokul, %37,3’ü lise, %26,9’u üniversite ve %3,3’ü yüksek lisans mezunlarından oluşmaktadır. Ankete katılanların %19,4’ü emekli, %17,2’si ev hanımı, %8,6’sı esnaf, %6,5’i öğrenci, %5,4’ü işçi ve %4,3’ü memurdur. Onları, satış danışmanı, öğretmen, şoför ve kuyumcular izlemektedir. Anket soruları, açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşmuştur. Kapalı uçlu soruların cevaplarına göre SPSS programında betimsel, çapraz ve frekans tabloları hazırlanmış ve Excel programı ile grafikler hazırlanmıştır. Kapalı uçlu anket soruları “katılıyorum”, “kısmen katılıyorum”, “katılmıyorum” ve “fikrim yok” sıralaması ile değerlendirilmiştir. Açık uçlu soruların cevapları, niteliksel tekniklerle (söylem analizi) incelenmiştir.

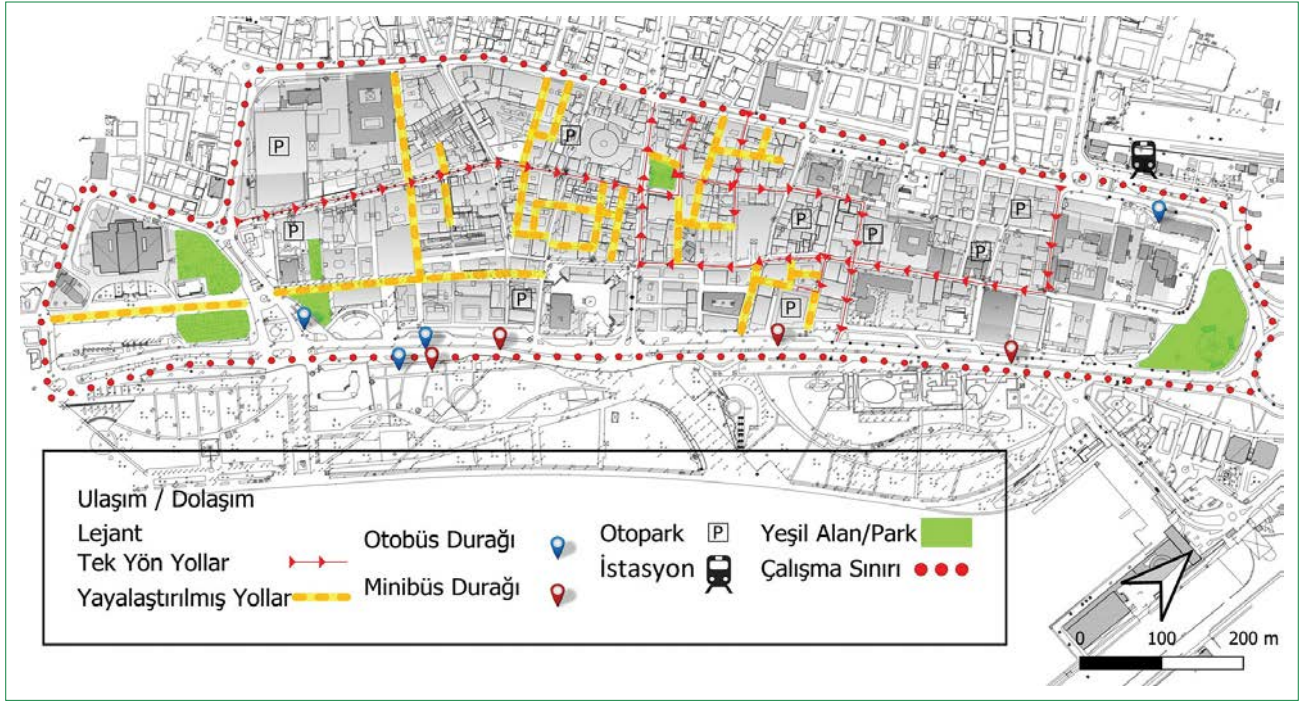
Anket ile kullanıcı profilinin yanı sıra, kentlinin tarihi doku algısı ve bilgisi, alana dair farkındalığı, tanımladığı öncelikli alan ve alana yönelik beklediği öncelikli eylem, tanımladığı simgesel yapılar, kimlik alanları ve yerleri ile kullanım taleplerinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Yapılan sosyal anket, Mersin Tarihi Kent Merkezi’nin kullanıcılarının yaklaşık yarısının hafta içi her gün gelmesi alanın idari kullanımlarla, bankalarla ve ofisler ile merkezi iş alanı niteliğinde olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, hafta sonu kullanımı oldukça düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Ankete katılan kullanıcıların yaklaşık yarısı alanda çalıştıkları için yaklaşık üçte biri de alanda gezmek dolaşmak için alanı kullandıklarını belirtmişlerdir. Yeme içme faaliyetleri ve mutfak alışverişleri için ise alan pek tercih edilmemektedir.

Alanın erişilebilirliği ile ilişkili olarak kullanıcıların yaklaşık yarısı alana gelmek için toplu taşıma kullanmaktadır. Toplu taşıma ile erişimin yoğun olduğu bu alanda bisiklet kullanımı ve alana bisiklet ile erişim oldukça azdır. Yaklaşık dörtte bir oranında (%22,6) kullanıcı ise alana özel araçları ile gelmektedir. Tarihi Kent Merkezi için yüksek bir oran olan bu sayı alanda büyük oranda trafik problemi ve park problemi yaratmaktadır.

Mersin Tarihi Kent Merkezi’ndeki sorunların belirlenmesi için sorulan diğer bir açık uçlu soru ise “alana ulaşımında nasıl sorunlarla karşılaştıkları” sorusudur. Kullanıcıların yaklaşık %30’u trafikin yoğun olduğunu ve bu nedenle alana erişimde zorlandıklarını ifade etmişlerdir. En çok ifade edilen ikinci problem ise otopark alanlarının yetersizliği ve park edecek yerin olmaması. Diğer sorunlar ise otobüslerin, dolmuşların toplu taşıma araçlarının çok kalabalık olması, park eden araçlardan dolayı yayaların yürüyememesi şeklinde sıralanabilir.

Mersin Tarihi Kent Merkezi’nin tarihi dokusu ile ilgili düşünceleri, yaklaşımları, algılarını ve bilinç düzeylerini değerlendi-



Şekil 15. Ulaşım/dolaşım analizi.

rebilmek için tarihi doku ile ilişkili sorular sorulmuştur. Kullanıcıların büyük çoğunluğu Mersin'de tarihi yapıların yeterince korunmadığını, belirtmişlerdir.

Kullanıcıların alana yönelik düşüncelerini ve tarihi kent merkezinin kullanıcılar için ne ifade ettiğini değerlendirebilmek için sorulan sorular ile ilişkili olarak kullanıcılar sırasıyla; tarihi kent merkezinin toplumun geçmişini ve kültürünü yansıttığını ve bu yönleri ile önemli belgeler olduğunu, turistik yerler olduğunu, iş imkânı ve ekonomik kazanç sağladığını, atalarımızdan miras kaldığını, şehirlere görsel zenginlik kazandırdığını, eski insanların yaşam biçimlerini ve teknolojilerini anlamamızı sağladığını, eğitime katkıda bulunduğunu ve çocuklara geçmişi öğretmek için görsel malzemeler oluşturduğunu belirtmişlerdir.

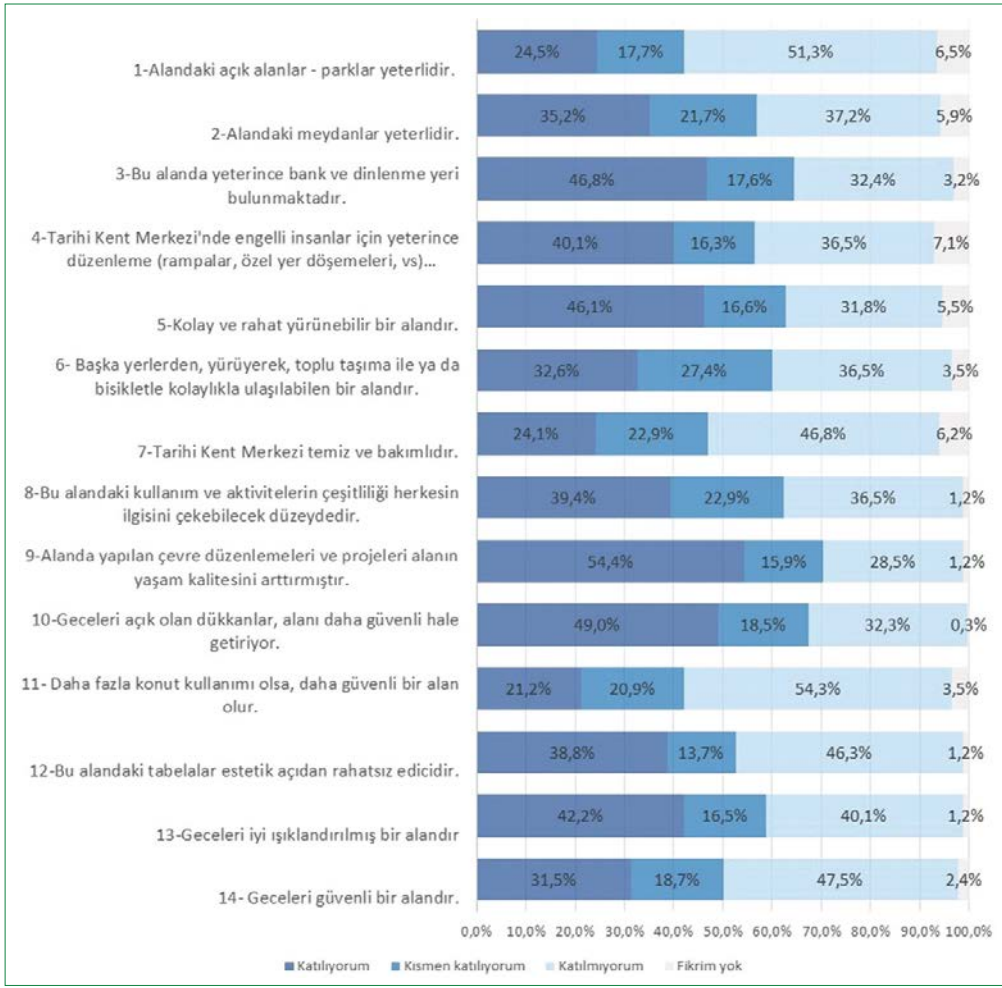
Mersin tarihi kent merkezinin en önemli tarihi odakları ise sırasıyla Mersin Büyükşehir Belediyesi'nin yer aldığı Taş Bina, Atatürk Evi/Müzesi, Ulucami, Latin Katolik Kilisesi, Yoğurt Pazarı, Eski Hükümet Konağı'dır. Kullanıcılar "Mersin'i anlatmak için ve Mersin'in simgesi olabilecek bir yapı ya da yer" olarak ise Taş Bina'nın Mersin'i çok iyi anlattığını ve simgesi olabileceğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, Ulucami, Eski Hükümet Konağı, Latin Katolik Kilisesi, Yoğurt Pazarı, Gümrük Meydanı, Uray Caddesi, Kasaplar Çarşısı, Sursok Han ve Toros Pasajı kullanıcılar tarafından Mersin'i anlatan ve simgesi olabilecek yer olarak ifade etmişlerdir.

Bu sorularla ilişkili olarak söz konusu yapıların neden değerli olduğuna ilişkin kişilerden görüş istenilmiştir. Bilindiği üzere, estetik ve mimari değer, bilimsel araştırma değeri

ve/veya bilgisel belge-kanıt nitelikleri uzmanlar tarafından atfedilen değerlerdir. Ancak özellikle anı, sosyal, kullanım veya ekonomik değer toplum tarafından atfedilen değerlerdir. Tarihi, sembolik, özgünlük ve kültürel değerler ise hem toplum hem de uzmanlar tarafından atfedilen değerlerdir. Bu çerçevede, yapılara eskilik, kültürel, simgesel/symbol, anı, kullanım ve estetik değerler atfedilmiştir. Bu bağlamda, bu çalışma kapsamında ortaya koyulacak önerilerin kabul edilmesinde ve uygulanmasında, uzman görüşü ile ortaya çıkacak önerilerin yanı sıra, toplumsal sembollerinde vurgulanması önem arz etmektedir.

Bu bağlamda kullanıcılara alan ile genel anlamda memnuniyetleri sorulduğunda, sırasıyla restorasyon ve bakım-onarım çalışmalarının yapılması, görsel iyileştirmenin ve canlandırmanın yapılması, müze kullanımının alanda yer alması, alanda otopark yapılması, turizmin desteklenmesi, ulaşımın ve trafiğin iyileştirilmesi, alanın temizliği ve bakımının yapılması, otel – konaklama kullanımlarının yer alması gerektiğini söylemişlerdir.

Kullanıcıların belirttiği diğer öneriler ise; Mersin Tarihi Kent Merkezi'nde ve sahilde yeme içme ve ihtiyaçlarına yönelik servislerin ve hizmetlerin olması (kafe, wc...), kamusal alanların artması, alanın iyi bir şekilde korunması, çevre düzenlemesi yapılması, Kasaplar Çarşısı'nın-Balık Pazarı'nın iyileştirilmesi, çocukların tarihi kent merkezini tanımlarının sağlanması, kaldırım işgalinin önlenmesi, ışıklandırmanın iyi olması, metronun yapılması, alanda yayalaştırmanın yapılması, kentsel dönüşüm yapılması ve Yoğurt Pazarı'nın eski haline dönüştürülmesi olarak sıralanabilir.



Şekil 16. Mersin Tarihi Kent Merkezi kapalı uçlu soruların anket sonuçları.

Ayrıca, Mersin Tarihi Kent Merkezi'ne yönelik açık alan kullanımları, yürünebilirlik, güvenlik ve erişilebilirlik ile ilgili yeterliliğin değerlendirilmesi için derecelendirilmiş (katılıyorum-kısmen katılıyorum-katılmıyorum-fikrim yok) kapalı uçlu sorular sorulmuştur (Şekil 16).

Bu değerlendirme ile kullanıcılar, alandaki açık alanları ve parkları yetersiz bulduklarını, bank ve dinlenme alanlarının yetersizliğini, dezavantajlı gruplar için olması gereken rampa, özel yer döşemesi gibi düzenlemelerin yetersiz olduğunu, alanda rahat yürüyemediklerini, araç trafiği yoğunluğunun yayaların kent merkezini kullanmaları konusunda caydırıcı bir etken olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca alanın kullanım oranında önemli bir değişken olan temizlik bakım ve onarım ile ilişkili olarak çoğunluk alanı temiz ve bakımlı bulmadıklarını ifade etmektedir.

Tarihi kent merkezinin çekici olup olmadığı ile ilişkili olarak kullanıcılar tarihi kent merkezinde herkesin ilgisini çekebilecek düzeyde aktivite yer almadığını, alanda bugüne kadar yapılan çevre düzenlemeleri ve projelerin alanın yaşam kalitesini arttırmadığını belirtmiştir.

Güvenlik ile ilişkili olarak kullanıcılar, geceleri açık dükkan ve alışveriş yerlerinin alanı daha güvenli yaptığını, konut kullanımı ile alanın daha güvenli olacağını belirtmiştir. Yine alanın güvenliği ile ilişkili olarak kullanıcılara "geceleri iyi ışıklandırılmış bir alan olup olmadığı" sorulmuştur. Kullanıcıların yaklaşık üçte biri alanın geceleri iyi ışıklandırılmadığını belirtmiştir. Çapraz sorgularla alandaki erkek ve kadınların katılım oranlarına baktığımızda, kadınların yaklaşık yarısı geceleri iyi ışıklandırılmış bir alan olmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca, kullanıcıların %51,3'ü geceleri Mersin tarihi kent merkezini güvenli bulmaktadır. Çapraz sorgu ile incelediğimizde ise kadınların %60'ı alanı geceleri güvenli bulmamaktadır. Bu oranlar tarihi kent merkezindeki gündüz gece nüfusu arasındaki farka dayanmaktadır. Bununla ilişkili olarak, gece ışıklandırması, otel-konaklama, sosyo-kültürel tesis, çeşitli gastronomik olanaklar gibi işlevler gece kullanımlarında göz ardı edilmemelidir.

Mersin tarihi kent merkezinde yapılan sosyal anket ile; kullanıcıların tarihi kent algısı ve farkındalığı, alana yönelik beklentileri ve öncelikle yapılmasını istediği müdahaleler tespit edilerek çalışmanın diğer aşamaları için önemli bir girdi oluşturulmuştur.

3.4. Proje Kapsamında Belirlenen Prensipler ve Geliştirilen Stratejiler

Mersin, Osmanlı Dönemi kentlerinden farklı bir kuruluş öyküsüne ve buna bağlı kendine özgü kentsel oluşum ve mimari biçimlenmeye sahiptir. 19. yüzyıl başlarında liman kenti olarak ortaya çıkmasından bu yana kentin temel ekonomik işlevleri günümüzde de limanla ilişkili olarak sürmektedir.

Alanda Osmanlı Dönemi yapıları büyük oranda yok olmuş olmakla birlikte Cumhuriyet sonrası inşa edilmiş modern mimarlık ürünü yapılar ve yakın geçmişte inşa edilmiş ve döneminin özgün mimari biçimlenmesini yansıtan Mersin Çarşısı gibi yapılar alana artı değer katmaktadır. Farklı dönemlere ait nitelikli yapıların bir arada bulunmasının alana mimari tasarım yaklaşımlarının değişimini/dönüşümünü gösteren belge değeri kazandırdığı düşünülmektedir.

Bu çerçevede, Osmanlı Dönemi'ne ait tarihi yapılar alanın canlandırılmasında öncü yapılar olarak değerlendirilmiştir. Alanın canlandırılmasında tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi ve/veya korunarak kullanımının devamlılığının sağlanması temel strateji olarak belirlenmiştir. Mersin halkı hedef kullanıcı olarak belirlenerek, tarihi yapılarla alana eklenecek yeni işlev ve yaşam biçiminin, yeni yapı cephe iyileştirme ve sokak-açık alan düzenlemeleriyle desteklenmesi ile alanın gece ve gündüz kullanımının sağlanması; tarihi kimliğinden gelen çok işlevli yapısının devam ettirilmesi hedeflenmektedir. Bu düzenlemeler sonrası oluşacak yaşam alanlarının ve fiziki çevrenin günümüzde kullanılmayan yeni yapı üst katlarının kullanımı için bir talep oluşturacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede proje alanı koruma-canlandırma temel yaklaşımları ve prensipleri aşağıda tanımlanmıştır:

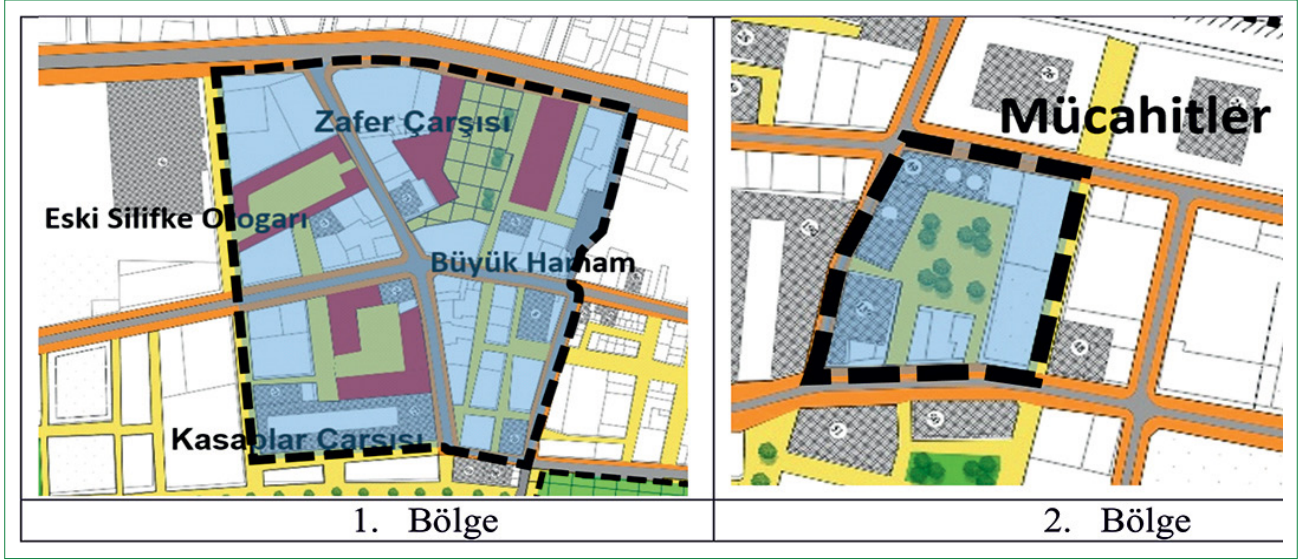
Fiziksel Dokuya Yönelik Temel Yaklaşım ve Prensipler:

- Özgün parsel açık alan ilişkilerinin korunması
- Atatürk Caddesi ve Uray Caddesi'nin merkezin temel koridoru olarak desteklenmesi
- Mücahitler Caddesi'nin ikinci aks olarak özgü işlevine geri kazandırılması
- Kimliğini kaybetmiş olan Gümrük Meydanı'nın tarihi karakterine uygun olarak alandaki ana meydan haline getirilmesi
- Alanda tarihi kimlikten gelen ikinci meydan olan Yoğurt Pazarı'nın tarihi karakterine uygun olarak işlevlendirilmesi
- Tarihi doku ile deniz ilişkisinin güçlendirilmesi
- Denizle bağlantısının tarihi iskele uzantılarıyla sağlanması
- Metro ve hızlı tren istasyonlarının Atatürk Caddesi ve Uray Caddesi ana aksına bağlantısının sağlanması
- Kullanım ve İşlevsel Dağılıma Yönelik Temel Yaklaşım ve Prensipler:
- Mersin halkının tarihi kent merkezini kullanımının sağlanması
- Alanda kullanım çeşitliliğini korumak - arttırmak
- Yerel markaların alanda faaliyet göstermesinin desteklenmesi
- Alanın Mersin halkı için sosyal, kültürel ve ekonomik yarar sağlar hale getirilmesi

- Tarihi kimlikten gelen işlevlerin desteklenmesi, alana eklenen eğitim (üniversiteler) ve kültürel (müzeler) işlevlerin ihtiyaç duyacağı kullanımların eklenmesi
- Tescilli Yapılara Yönelik Yaklaşım ve Prensipler:
- Tescilli yapıların alanın canlandırılmasında temel etken olarak kullanılması; yeniden işlevlendirmeler ile çekim merkezi haline gelmesi
- Özgün işlevini devam ettiremeyecek tescilli yapıların sosyal, kültürel, ekonomik yarar sağlayacak kullanımla yeniden işlevlendirilmesi
- Özgün işlevlerini devam ettirebilecek tescilli yapılarda özgün işlevin günümüz yaşam ve sağlık şartlarına uygun hale getirilerek korunması
- Planlama ve Uygulama Sürecine Yönelik Temel Yaklaşım ve Prensipler:
- Uygulamadan sorumlu Büyükşehir Belediyesi'nin kullanıcıların beklentilerine, kentin ihtiyaçlarına, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğe uygun işlevlendirme, düzenleme ve uygulamalar yapması,
- Kullanıcıların, STK'ların ve kurumların karar verme ve uygulama süreçlerine aktif katılımının sağlanması,
- Alanın korunması, yenilenmesi ve canlandırılması için ayrılacak mali kaynakların verimli ve ihtiyaçlara göre tutarlı kullanılması,
- Uygulama sürecinde yasal ya da mali kısıtlamalar veya öngörülmeyle etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek gecikme, aksamaların telafi edilmesi ve gerektiğinde projede yapılması gereken değişikliklerin yine paydaşların katılımı ile proje ilkelerine uygun olarak katılımcı bir yaklaşımla değerlendirilmesi.

Alanda yapılan tespit çalışmaları ve belirlenen temel yaklaşım ve prensipler çerçevesinde proje alanı içinde öncelikli bir alan belirlenmiş ve burada gerçekleştirilecek uygulamaların alandaki koruma geliştirme çalışmalarındaki ivmeyi arttırması, süreçte halkın/maliklerin alanı sahiplenmesi ve müdahil olması amaçlanmıştır. I. Etap olarak belirlenen bu öncelikli alan, iki bölgeden oluşmaktadır:

- I. Birinci bölge: İstiklal Caddesi- 4701 Sokak- 4716 Sokak-4706 Sokak arasında kalan alan Şekil 5'te sınırları belirtilen bölge, içinde Kasaplar Çarşısı, Büyük Hamam gibi önemli anıtsal yapıları ve Balık Pazarı, Zafer Çarşısı ve Kıbrıs Pazarı gibi kent belleğinde yeri olan ticari alanları içermektedir. Bu alan, kültür varlıklarının niteliği, kent kimliği açısından önemi, alana sağlayacağı sosyal, kültürel ve ekonomik kazanım potansiyeli ve alanın fiziki şartlarının tehlike yaratacak düzeyde kötü olması nedeni ile öncelikli müdahale edilmesi gerekli alan olarak belirlenmiştir. Bu alanda:
 - Kasaplar Çarşısı'nda restorasyon uygulamasının yapılması ve mevcut kullanımın iyileştirilerek yapının "gurme çarşısı" olarak uzmanlaşmış bir ticaret alanı olması
 - Balık Pazarı'nda sağlık ve görsel koşulların iyileştirilmesi, sokak düzenlemesi yapılması, iyileştirme çalışmaları



Şekil 17. Proje kapsamında belirlenen öncelikli müdahale alanları.

sürecinde balıkçıların başka bir alanda, geçici olarak, ticari faaliyetlerine devam etmelerinin sağlanması

- Balık Pazarı'nın doğusu ve Kasaplar Çarşısı'nın kuzeyinde kalan alanda tescilli olmayan ve doku ile uyumsuz, niteliksiz yapıların yıkılarak alanın tarihi çevrede yeni yapı yaklaşımları çerçevesinde yeniden düzenlenmesi
 - Eski Silifke Garajı'nın gastronomik faaliyetlere yönelik olarak kullanımı ve bu çerçevede yenilenmesi
 - İl Özel İdare İşhanı ve mevcut durumda yapısal bozulmalar nedeni ile güvenlik problemi olan ve tarihi kilise yapısından günümüze ulaşmış ve tescilli olan kilise kapıları üzerinde olan Zafer Çarşısı'nın yıkılarak kiliseden günümüze ulaşan mimari elemanların ve olası toprak altında kalmış ve proje kapsamında ortaya çıkartılacak kilise kalıntılarının korunarak sunulacağı bir açık alan tasarlanması ve Zafer Çarşısı'nda faaliyet gösteren esnafın uzlaşma ile başka yere/yerlere taşınması
 - Kırmızı Lacivert İş Hanı'nın kütle olarak çevreye uyumsuz bir yapı olması ve mülkiyetinin Belediye'de olmasının sağlayacağı kolaylık nedeni ile bu alanda proje kapsamında önerilen meydana cephe veren ve meydanı işlevsel olarak destekleyecek mevcut plandaki yapı düzeni gereği en fazla 5 katlı bir yeni yapı yapılması
 - Büyük Hamam'ın "Hamam ve Su Müzesi" olarak yeniden işlevlendirilmesi
 - Tescilli yapıların korunmasına yönelik rölöve-restitüsyon-restorasyon projelerinin hazırlanması
 - Yeni yapılarda gerekli yeni yapı ve cephe iyileştirme çalışmalarının yapılması önerilmektedir.
2. İkinci bölge: 71 nolu ada 1. Etap'ta müdahale edilmesi gereken ikinci öncelikli alan olarak önerilmiştir. 71 nolu adada korunması gerekli kültür varlığı niteliği taşıyan yapılar yoğun olarak bulunmaktadır. Bununla birlikte tescilli yapılar terk

edilmiş durumdadır ve bünyelerinde önemli yapısal bozulmalar oluşmuştur. Ayrıca ada üzerinde proje kapsamında tescilli önerilen, korunması gerekli kültür varlığı niteliği taşıyan yapı da bulunmaktadır. Bu nedenle, proje alanı içinde ada bazında kültür varlığı niteliği yoğun olması ve kültür varlıklarının terk edilmişlik ve uygunsuz müdahaleler nedeni ile tahribata uğramış olması nedeni ile öncelikli müdahale alanı olarak belirlenmiştir. Uray Caddesi üzerinde olması ile önemli bir konumu olan ve kültürel değerleri nedeni ile ada bazında korunması gereken 71 nolu adaya yapılacak fiziki ve işlevsel müdahalenin proje alanı bütününde sosyal ve ekonomik değişim için de etkili olacağı düşünülmektedir. Bu alanda:

- Kültür varlığı niteliği taşıyan yapılar için tesciline yönelik tespit işlemlerinin başlatılması
- Alanın çevresinde kötü durumda olan ve işlevsiz tescilli yapıların da restore edilerek yeniden işlevlendirmesi
- Adanın doğusunda; daha önce İl Halk Kütüphanesi olarak kullanılmış olan ve günümüzde boş olan yapının sosyal ve kültürel amaçla kamu tesisi olarak değerlendirilmesi
- Adanın ortasında yer alan ve mevcutta otopark olarak kullanılan alanın ada içindeki tarihi yapıların açık mekânı olduğu düşüncesi ile bu alanla ilgili araştırmalarda açık alan olduğu bilgisine ulaşılması doğrultusunda yine açık alan olarak kullanılması, proje kapsamında önerilen sosyal kültürel tesisin açık mekânı olarak değerlendirilmesi temel yaklaşımları önerilmiştir.

Kültür varlıklarının alandaki değişimde öncü olması yaklaşımı doğrultusunda 1. Etap olarak belirlenen öncelikli müdahale alanlarına ek olarak yapı ve alan bazında öneriler geliştirilmiştir (Şekil 17):

1. **Tescilli yapılar bazında öneriler:** Proje kapsamında, yıkık, kötü ve orta olarak tespit edilen yapılarda rölöve ve restitüsyon etüdüne dayalı restorasyon çalışmalarının yapılma-

si için girişimde bulunulması önerilmektedir. İyi durumda olan yapıların cephe düzenlemeleri (tabela, aydınlatma, bilgilendirme levhası düzenlemeleri) yeni yapılara müdahale bölümünde önerilen sokak iyileştirme çalışmaları ile birlikte ele alınmalıdır. Tescilli yapı korunmuşluk durumunda ortaya çıkan ikinci bir konu da kullanım durumudur. Proje alanında 32 adet tescilli parsel boş durumda olmakla birlikte, Kasaplar Çarşısı'nın çok mülkiyetli durumu göz önüne alındığında 13 yapının mevcut durumda kullanılmamakta olduğu söylenebilir. Bu yapıların STK'lar, Kamu Kuruluşları, Meslek Odaları veya firmalar tarafından kullanılmasının desteklenmesi önerilmektedir.

2. Sokaklar ve kentsel açık alanlar: Çalışmanın stratejilerinden biri de kentsel açık alanlar, meydanlar oluşturmak ve mevcut açık alanların kullanımını artırmak ve erişimini sağlamaktır.

Bu bağlamda tarihi dokuya uygunluk, güvenlik, çeşitlilik, çekiçilik, bakım onarım, estetik ilkeleri çerçevesinde bir tasarım sağlanması önerilmektedir. Sokakların tasarımında alanın belleği, kimliği, estetik ve sanat değeri göz ardı edilmemelidir. Bu çerçevede alanda bulunan kültür varlıkları ve tarihi kent dokusu analizi ve mekânın hafızası, belleği dikkate alınarak; (1) Yoğurt Pazarı, (2) Sanat Sokağı, (3) Atatürk Müzesi ve Taş Bina Çevresi, (4) Karamancılar Konağı Çevresi, (5) Taş Han çevresindeki açık alanlar, (6) Kasaplar Çarşısı ve Atatürk Caddesi arasında kalan açık alanlar, (6) Çiçek Pasajı'nın batı girişinde kalan açık alan, (7) Büyük Hamam güneyinde kalan açık alan, (8) Sursok Han güneyi-Sarıçiçek Parkı önemli kimlik alanları olarak tespit edilmiştir. Proje kapsamında bu alanlar için kentsel tasarım kriterleri belirlenmiştir.

3. Ulaşım, dolaşım ve otopark düzenlemeleri: Tarihi kent merkezinin canlandırılması için ulaşım, trafik ve otopark sorunlarının azaltılması ve kent merkezinde araçlı ve yaya erişiminin iyileştirilmesi amaçlanmıştır. Önerilen düzenlemelerin temelinde aşağıdaki ilke ve esaslar temel alınmıştır:

- Yaya kullanımının güvenli ve konforlu hale getirilmesi, yaya kullanımının artırılması
- Yaya ve araç güvenliğinin iyileştirilmesi, kaza risklerinin azaltılması,
- Trafik sıkışıklığının azaltılması,
- Otopark kapasitesinin talebe uygun geliştirilmesi ve düzenlenmesi,
- Acil durumlarda erişime olanak tanınması,
- Yaya ve araçların sabah, öğlen ve akşam yoğunluklarına uygun dolaşım sistemi geliştirilmesi,
- Toplu taşıma durakları ile kent merkezinin önemli odakları arasında yaya erişiminin kolaylaştırılması,
- Kamusal alanların ve sokakların araç park yeri olarak kullanımının azaltılması ve mekân kalitesinin iyileştirilmesi.

4. Yeni yapılarda (tescilli olmayan) iyileştirme: Proje alanındaki yeni yapılarda strüktürel analiz ve analiz sonucuna göre sağlamlaştırma çalışmaları yapılmalıdır. Proje

alanında cephe uyumsuz ve cephesine müdahale edildiği için ilk tasarım biçimlenmesini kaybetmiş yeni yapılar bulunmaktadır. Alan bütününde cephe iyileştirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Tescilli kültür varlığı olmamakla birlikte döneminin mimari biçimlenmesini yansıtan yapılar proje kapsamında değerli görülmüştür. Bu nedenle cephe iyileştirme çalışmaları kapsamında döneminin mimari özelliğini yansıtan ama zaman içinde yapılan değişikliklerle ilk tasarım biçimlenmesini kaybeden yapıların özgün cephe düzenine döndürülmesi önerilmiştir. Kat sayısı ve oturma alanı doku ile uyumsuz yapıların koruma amaçlı imar planı revizyonu sırasında değerlendirilmesi gerekli görülmektedir.

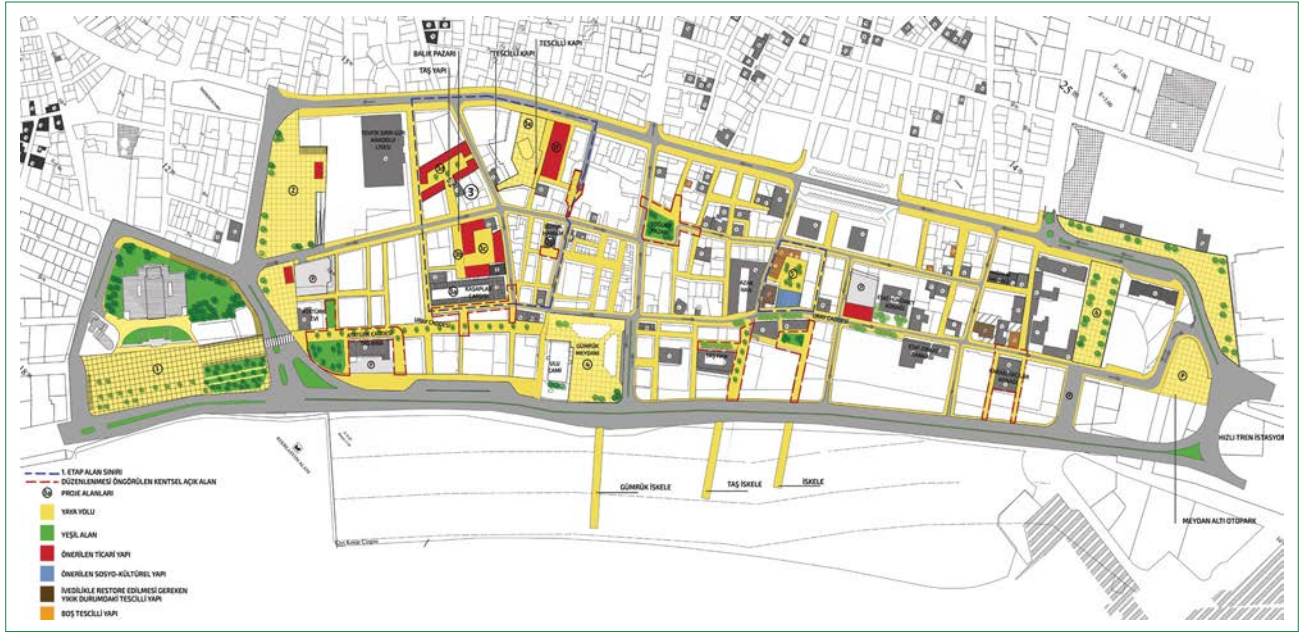
5. Alanın sunumu: Mersin tarihi kent merkezi günümüzde tarihi dokusunu ve kimliğini büyük oranda kaybetmiş durumdadır. Mersin tarihi kent merkezini canlandırma çalışmalarında öncelikle tarihi alanların önemlerinin ortaya konulması gerekmektedir. Kültür varlıkları ve tarihi kent dokusunun hem kullanılması hem de korunabilmesi için tarihi dokunun algılanabilmesini sağlayacak kentsel tasarım stratejileri geliştirilmelidir. Proje kapsamında tarihi kent merkezi bellek haritası hazırlanmıştır. Hazırlanan harita doğrultusunda alanın sunumuna yönelik çalışmaların ve düzenlenmelerin yapılması önerilmektedir.

6. Cumhuriyet Meydanı: Çalışma kapsamında meydana kullanımı arttırmak amacıyla eski fotoğraflarda görülebilen betonarme saçak üstü begonvil gölge elemanları eklenmesi, meydan içinde doğu-batı ekseninde gölge sağlayacak sırada ağaçlar dikilmesi önerilmektedir.

7. Tevfik Sırrı Gür Lisesi Meydanı: Meydanda yapılacak zemin altında iki katlı bir otopark düzenlemesi, üstünde zemin katta kamuya açık meydan düzenlemesi esas alınarak, meydanın kullanımını arttıracak ve çevresiyle bütünleşmesine yönelik öneriler sunulmuştur. Güneyde Atatürk Evi ve sahille, doğuda Silifke Caddesi ile meydan bağlantısının sürekli ve yaya öncelikli düzenlenmesi önerilmektedir. Meydanda kafe kullanımının yanı sıra akşam kullanımını arttırmak için açık sinema etkinlikleri düzenlenebileceği önerileri getirilmiştir.

8. Gümrük Meydanı: Mevcut durumda Ulu Çarşı tarihi kent merkezinde Atatürk Caddesi ile Uray Caddesi'nin oluşturduğu ana aksı kesmektedir. Bununla birlikte inşa edildiği günden günümüze kadar geçen süreçte kentlilerin hafızalarına yerleşen bir mekân olmuştur. Meydan düzenlemesi ile ilgili iki görüş ortaya çıkmaktadır:

- Bir süredir varlığını sürdürerek kentlilerin hafızasında yer etmeye başlayan Ulu Çarşı'nın mevcut durumunun korunması ve meydan kullanımının meydana bakan birimlere yüklenecek işlevler ve meydana tasarlanacak gölgelendirme elemanları ile canlandırılması,
- Kentin tarihi dokusundan gelen ana ulaşım aksını bölen/kesintiye uğratan kütlelerin yıkılarak Gümrük Meydanı'nın tarihi fiziksel biçimlenmesine uygun olarak yeniden tasarlanması.



Şekil 18. Proje alanı öneri düzenlemeler.

Bu iki seçenek arasındaki kararın, kentlilerin mevcut yapılarla kurdukları bağın tespitine göre verilmesi önerilmektedir.

9. Yeni İstasyon Meydanı: Proje alanının kuzey doğusunda yapılması planlanan Hızlı Tren İstasyonu ve Metro istasyonu inşaatıyla tarihi doku arasındaki ulaşım bağına kurabilmek için Gar binasının güneydoğusunda, Eski Üç Ocak İlkokulu'nun batısında bulunan parkın ve mevcut geçici okul binasının (58 ada 20 parsel) yıkılarak Uray Caddesine kadar meydan olarak düzenlenmesi önerilmektedir (Şekil 18).

10. Taş Han: Taş Han büyüklüğü, anıtsal bir yapı olması ve mekânsal özellikleri ile bu proje kapsamında proje alanının yeniden canlandırılmasında öncü yapılardan biri olarak belirlenmiştir. Han yapısını Mersin halkı için sosyal, kültürel ve ekonomik yarar sağlar şekilde, bütüncül bir yaklaşımla yeniden işlevlendirilmesi önerilmektedir. Bu çerçevede, hanın Mersin'in geçmişinden gelen sanat/zanaat etkinliklerinden olan altın takı tasarımı ve kadınların kendi aralarında nesilden nesile aktarmış olduğu iğne oyası gibi el işlerinin gençlere ve kadınlara öğretildiği ve üretim yapıldığı alanlar olarak işlevlendirilmesi düşünülmektedir. Farklı kişilerin mülkiyetinde olan yapıya bütüncül bir koruma/kullanma yaklaşımı getirilebilmesi için Belediye tarafından kamulaştırılmasının yapılması önemlidir.

11. Azak Han: Mevcut durumda yıkılmış ve yerinde betonarme inşaat olan han doku içinde fiziksel ve işlevsel olarak sorunlu bir yer oluşturmaktadır. Han yapısının özgün işlevi de göz önüne alınarak alanda akşam kullanımını arttırabilmek için mevcut mevzuat ve çağdaş koruma yaklaşımları çerçevesinde yapının otel olarak düzenlenmesi önerilmektedir.

12. Eski Ziraat Bankası: Proje süreci içerisinde Vakıflar Genel Müdürlüğü mülkiyetinde olan yapının, İl Kültür Müdürlüğüne kullanılacağı öğrenilmiştir. Bu çerçevede yapının İl

Kültür Müdürlüğüne ek hizmet binası olarak kullanımı planlandığından, bu projede bu veri esas alınmıştır.

13. Eski Hükümet Konağı ve Mücahitler Caddesi: Jandarma kullanımında olan yapı, güvenlik ihtiyacı ile yol cephesine konan beton bariyerler ile dokudan kopartılmış durumdadır ve tarihi kent merkezinde güvenlik problemi algısı yaratmaktadır. Bu nedenle yapının jandarma kullanımından alınarak kamu yapısı olarak yeniden işlevlendirilmesi uygun olacaktır. Proje kapsamında yapılan sosyal anket sonuçları, proje alanının daha canlı hale gelebilmesi için idari yapı kullanımının, müze ve otel işlevlerinden sonra üçüncü en çok tercih edilen kullanım olduğunu göstermektedir. Bu kullanım yapının özgün işlevine de uygundur. Uray Caddesi'ne cephe veren yapıların kamu yapısı olması, Mersin halkının alana gelmesini ve alanın canlanmasını destekleyecektir. Jandarma Komutanlığı binasının yol üzerine konulanmış olması nedeni ile kesintiye uğrayan Mücahitler Caddesi, ilgili yapının kaldırılması ile alanda ulaşımı sağlayan ikinci önemli yatay aks haline tekrar gelebilecektir.

14. Mağazalar Karakolu: Karakolun güvenlik önlemleri nedeniyle, Mücahitler Caddesi'nin bu bölümüne giriş sınırlandırılmıştır. Caddenin kullanımının artırılması ve bu cephedeki yapıların kamusal kullanımının artırılması için 3 nolu parseldeki yapıya (karakol yerine) yeni işlev verilmesi önerilmektedir.

3.5. Uygulama Süreci

Proje alanında uygulama sürecine yönelik olarak kentin ihtiyaçlarına uygun, turistik veya kente yabancı bir kimlik amaçlamayan, yerel halkı hedef kullanıcı belirleyen, yerel kaynakları kullanan, işlevsiz yapılara olabildiğince özgün işlevlerinin ka-

zandırılmasını sağlayabilecek, uygulama sürecinin uzamaması için asgari maliyetler öngören bir model önerilmiştir.

Uygulama süreci, alanın korunarak yenilenmesine yönelik iş ve işlemleri, uygulamadan sorumlu Mersin Büyükşehir Belediyesi ile birlikte alanın canlandırılmasında katkı sunacak kurum ve kuruluşların rollerini, uygulamanın esas alınacağı yasal çerçeveyi, uygulama aşamalarını, maliyetleri ve iş takvimini tanımlamaktadır.

3.5.1. Proje Alanı Koruma Statüsü ve Yasal Çerçeve

8.4.2015 gün ve 2015/7567 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Mersin İli, Akdeniz İlçesi, Camişerif, Mahmudiye, Mesudiye, Nusratiye ve Nüzhetiye mahalleleri sınırları içerisinde bulunan ve proje alanının da içinde bulunduğu alan yenileme alanı olarak kabul edilmiş ve 31 Mayıs 2015 tarih 29372 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Yenileme alanındaki iş süreçleri, yetki, sorumluluk ve uygulama esasları 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılması Hakkında Kanun'da tanımlanmıştır. Kanun'un 3. Maddesinde uygulama süreci, yetki ve sorumlulukları tanımlanmıştır. Kanun'un 4. Maddesi taşınmaz tasarruflarının kısıtlanması ve kamulaştırmasına yönelik yetkiyi tanımlamaktadır. İlgili maddenin ek fıkrasında kamulaştırma halleri ve esasları tanımlanmıştır. Kanun'un 5. Maddesi kamu kurum ve kuruluşlarının elindeki taşınmazlarda sınırlı hak ve kullanım tesis usulleri tanımlanmıştır.

Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun'un Uygulama Yönetmeliği ise 14 Aralık 2005 tarih ve 26023 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

3.5.2. Kurumsal Yapı (Alan/Proje Yönetimi)

Yenileme alanında uygulama sürecinin gerçekleşebilmesi için uygun bir kurumsal yapının, sorumlu birimlerin ve proje yönetim sürecinin tanımlanması gerekmektedir.

Yenileme alanındaki iş süreçleri Mersin Büyükşehir Belediyesi'nin birden fazla daire başkanlığının sorumluluk alanında kalmaktadır. Gerek TÇKŞM (Tarihi Çevre Koruma Şube Müdürlüğü) ve gerekse KUDEB projelendirme ve uygulama süreçlerinin denetiminden sorumlu olsa da planlama, kamulaştırma, projelendirme, yapım ve yönetim/işletme işleri için 6 daire başkanlığının süreç yönetiminde yetki ve sorumluluğu bulunmaktadır. Bunlar; İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı, Emlak ve İstimlak Dairesi Başkanlığı, Etüt ve Projeler Dairesi Başkanlığı, Fen İşleri Dairesi Başkanlığı, Yol Yapım Bakım ve Onarım Dairesi Başkanlığı, Ulaşım Dairesi Başkanlığı ve Mali Hizmetler Dairesi Başkanlığı'dır. Daire Başkanlıklarının yanı sıra hukuki süreçleri yönetmek Hukuk Müşavirliği'nin görev ve sorumluluk alanındadır.

3.5.3. Katılım

Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun'un Uygulama Yönetmeliği'nin 22. Maddesi, yenileme alanında uygulama sürecine Belediye dışındaki kurumlar ve kişilerin katılımına olanak vermiştir. Bu bağlamda Büyükşehir Belediyesi koordinasyonunda tarihi kent merkezinin korunması ve canlandırılmasına katkı sunabilecek veya taşınmazları olması nedeniyle sorumluluğu olan sıralanan kurum ve kuruluşların katılımı önerilmiştir: Mersin Valiliği, Akdeniz Kaymakamlığı, Akdeniz Belediyesi, İl Kültür Müdürlüğü, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Adana Bölge Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı, Gerekliliklerde proje konusu ilgili taşınmaz sahibi gerçek ve tüzel kişiler.

Projelendirme ve uygulama süreçlerinin kentsel ve mimari nitelikleri, kentin sosyal ve mekânsal ihtiyaçları dikkate alındığında uygulama süreçlerinin katılımcı bir yaklaşımla yönetilmesi önerilmektedir. Bu bağlamda kentte faaliyet gösteren kamu kurumu niteliğindeki kuruluşlar, odalar ve derneklerin belirli aralıklarla koordinasyon toplantılarına davet edilmesi, projelere ilişkin görüşlerinin alınması ve yeniden işlevlendirme ve canlandırma amacıyla katkı sunması önerilmektedir. Sıralanan kurum, kuruluş ve tüzel kişilerin projelendirme, uygulama ve işlevlendirme süreçlerine katkısı ve katılımı önerilmiştir: Mersin Ticaret ve Sanayi Odası, Mersin Deniz Ticaret Odası, Mersin Ticaret Borsası, Akdeniz İhracatçılar Birliği, Mimarlar Odası Mersin Şubesi, Şehir Plancılar Odası Mersin İl Temsilciliği, Peyzaj Mimarları Odası Mersin İl Temsilciliği, İçel Sanat Kulübü ve Belediyenin uygun göreceği diğer oda ve dernekler.

3.5.4. İş Programı

Tarihi kent merkezi koruma ve canlandırma bölgesinde öncelikli alanlar ve yapılarıdaki uygulamaların 2020 yılı Ekim ayında başlatılması ve 2023 yılı Aralık ayında tamamlanması önerilmiştir.

3.5.5. Finansman

Tarihi kent merkezinde önerilen öncelikli koruma, restorasyon, yenileme, yapım, proje ve uygulamaları çok sayıda maliyet kalemi içermektedir. Kamulaştırma/satın alma, projelendirme, yapım, restorasyon uygulama işlemleri büyük maliyetler gerektirmektedir. Bu nedenle Büyükşehir Belediyesi'nin önceliği özel ve tüzel kişilerin kendi kaynakları ile gerçekleştirebileceği alan ve yapılardan öte uygulama süreçleri zor olan ve kentsel değeri ve faydası yüksek olan yapı ve alanlara öncelik vermesi önerilmiştir. Koruma Amaçlı İmar Planı onayından (1998) günümüze kadar yeterli kaynak ayrılmaması ve uygulama yapılmaması nedeniyle bu eksikliğin 38 ay içinde giderilmesi önerilmiştir. Bölgedeki koruma ve canlandırma için gereken asgari mali kaynak Belediye bütçesi dikkate alındığında yüksek olduğundan mali kaynağın üç yıllık bir programa göre dağıtımı, bunun yanı sıra Büyükşehir Belediyesi koordinasyonunda kentin kaynaklarının bu alana yönlendirilmesi önerilmektedir.

Gerek alanda taşınmazları bulunan kurum, kuruluş ve gerçek kişiler ve gerekse kentin gelişimi, tarihi çevrenin korunmasına katkı sunabilecek kuruluşların taşınmaz edinimi ve uygulamaları gerçekleştirmesi önerilmiştir.

Belediyenin öz kaynakları ve yıllık bütçeleri dışında dış kaynak sağlama için olanaklar bulunmaktadır. Bu çerçevede projelerin uygulanması ve yapıların kullanımında sekiz mali kaynak olanağı bulunmaktadır. Bunlar; (1) Büyükşehir Belediyesi öz kaynakları (bütçesi), (2) Büyükşehir Belediyesi İktisadi İştiraklerinin mali kaynakları, (3) Büyükşehir Belediyesi'nin proje bazlı dış kaynak temin etmesi (AB, Kalkınma Ajansı,vd), (4) Taşınmaz sahibi kurum kuruluş ve kişilerin mali kaynakları, (5) Kentte alanın canlandırılmasına yönelik katkı sağlayabilecek ve bu bağlamda taşınmaz satın alarak kullanabilecek ilgili kurum, kuruluşlar ve kişilerin mali kaynakları. (6) Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kamu kurumlarına kültür varlıklarının korunmasına yönelik sağlanan destekler (Taşınmaz Kültür Varlıklarına Yardım Sağlanmasına Dair Yönetmelik) (7) İl içinde belediyelerin ve il özel idarelerinin görev alanlarında kalan taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla tahakkuk eden emlak vergisinin %10'u oranında tarh, tahakkuk ve tahsil edilecek katkı payı (Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payına Dair Yönetmelik) (8) Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından mülk sahibi gerçek ve tüzel kişilere sağlanan kültür varlıklarının korunmasına yönelik destekler olarak sıralanabilir.

Sonuç

Mersin tarihi kent merkezinin gerilemesi ve işlevsizleşmesinin temel nedeni; çalışan sayısı ve ziyaretçi sayısı fazla kamu tesisleriyle, lojistik, dış ticaret ve gümrük hizmetlerinde uzmanlaşmış firmaların tarihi kent merkezi dışına taşınması ve konut kullanımının azalmasıdır. Bölgede yapılan saha çalışmasında boş yapı sayısının yüksek olduğu, gece kullanım düzeyinin çok düşük olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, tescilli kültür varlığı sayısı az olmakla birlikte döneminin mimari karakterini yansıtan dönem yapılarının da alanda varlığı tespit edilmiştir. Kullanıcılar ile yapılan anketlerin sonuçlarında da tarihi yapıların restorasyonu ve işlevlendirilmesi, gece kullanımının arttırılması, erişilebilirliğin ve yaya mekânlarının iyileştirilmesi beklentileri öne çıkmaktadır.

Mersin tarihi kent merkezinin tarihsel gelişimi ve planlama sürecini değerlendirdiğimizde, kentin çok erken dönemlerden itibaren planlı bir kent olarak gelişmesine rağmen, plan kararlarının yetersiz kaldığı hususlar bulunduğu anlaşılmaktadır. Ancak, dikkat edilmesi gereken nokta, planlama sürecinin belge toplama-analiz-karar verme-strateji üretme ve onaylanma süreçleri dikkate alındığında kentin dinamik yapısına ve problem alanlarına öncelikli müdahalelerin gerçekleştirilebilmesi için bir strateji dokümanı ve/veya yol haritası/rehber hazırlanması önem arz etmektedir.

Mersin tarihi kent merkezi, yapı stoku nitelikleri ve kullanıcı potansiyeli yönünden literatürde incelenen canlandırma projelerinden ve uygulanan örneklerden farklılaşmaktadır. Mersin örneğinde geliştirilen canlandırma stratejisi, mevcut tarihi yapılarla birlikte dönem yapılarını da koruyan ve fiziki müdahalelerle birlikte sosyal ve ekonomik kimliğin alana geri dönüşünü sağlayan yaklaşımları ile önemlidir.

Mersin tarihi kent merkezinde canlandırma stratejilerinin geliştirilebilmesi için öncelikle alanın mevcut durum tespiti ve araştırma verilerine dayanan canlandırma prensiplerinin belirlenmesi ve bu prensipler doğrultusunda uygulama etaplarının ve canlandırma stratejilerinin oluşturulması alana özgü yaklaşım ve çözümlerin geliştirilebilmesini sağlamıştır.

Alanda yapılan tespit ve araştırmalardan elde edilen veriler doğrultusunda belirlenen; (1) alanın düzenlenmesinde hedef kitlenin Mersin halkı olması; (2) tarihi yapıların restorasyonu ve yeniden işlevlendirilmesinin alanın canlandırılmasında itici güç olması; nitelikli dönem yapılarının korunması; (3) nitelsiz yapıların yıkılarak tarihi çevrede yeni yapı yaklaşımları içinde yeniden inşası; (4) mevcut ticari faaliyetlerin esnafla birlikte korunması ve iyileştirilmesi; (5) kaybolmakta olan zanaatların alanda canlandırılması, (6) alanın büyüklüğü de dikkate alınarak değişim ve dönüşümün zaman içinde biçimlendirilmesi temel prensiplerine dayanarak Mersin tarihi kent merkezi için, koruma amaçlı imar planlama sürecini göz ardı etmeden yeni bir yol haritası ve strateji dokümanı geliştirilmiştir.

Alanın korunması ve canlandırılmasına yönelik geliştirilen yeniden işlevlendirme önerileriyle alanın ekonomik olarak canlanması ve bu canlanmanın alanın kentsel ölçekte korunmasında etkili olması planlanmıştır. Bu doğrultuda mevcut malik ve kullanıcıların yanı sıra, anketlerle Mersin sakinlerinin süreç görüş, talep ve önerileri ile katılımı sağlanmıştır. Halkın yanı sıra ildeki merkezi ve yerel idareler ile meslek ve sivil toplum örgütlerinin alana çekilmesi, alanın korunması ve canlandırılmasında katalizör niteliğindeki projelerle bu sürece ivme katması hedeflenmiştir.

Sorumlu kurumlar ve tabi olunan mevzuat ile birlikte temel prensipler dikkate alınarak proje kapsamında finansman konusunda da stratejilerin oluşturulması, canlandırma projesinin uygulanabilirliğini desteklemiştir.

Koruma ve canlandırma sürecinde planlama ve tasarım önerilerinin gerçekleştirilebilmesi için kamu idarelerinin yatırım ve düzenlemelerinin yanı sıra, mülk sahipleri ve kent paydaşlarının katılımı ve müdahalede (edinme, restorasyon ve kullanım) rol alması ve katkı sunması önemlidir. Yenileme alanlarında proje ve uygulama yetkisi Büyükşehir Belediyesi'ne verilmiştir, ancak Belediye'nin kaynakları, alanın kimliği, potansiyelleri ve sorunları dikkate alındığında amaçlanan koruma ve canlandırma sü-

recinin gerçekleşmesi olanaklı değildir. Bu engele çözüm olarak çok paydaşlı bir uygulama modeli ve işlevlere göre katılım süreci önerilmiştir.

Sonuç olarak, bütüncül bir yaklaşımla ele alınan Mersin tarihi kent merkezini içeren yenileme alanında geliştirilen projede, 2863 sayılı kanunla yapı ve alan ölçeğinde korunması gerekli kültür varlıklarının somut ve somut olmayan değerleriyle katılımcı modelle korunması, işlevsel ve ekonomik açıdan canlandırılması ile birlikte, kentsel alanın sürece yayılan yenilenmesi ve kentin yaşamına tekrar katılımı amaçlanmıştır. Bu çalışmada gerek alanın potansiyelleri ve sorunları, gerekse mevzuattan kaynaklanan belirsizliklerin giderilmesi için koruma ve canlandırma sürecinde mülk sahipleri, kullanıcılar ve kamu yararı açısından bir denge aranmaya çalışılmıştır. Mersin tarihi kent merkezi canlandırma projesinde uygulanan sürecin benzer nitelikli alanlarda yere özgü çözümler üretilmesinde yararlanılacak bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ataöv, A. ve Osmay, S. (2007); Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım, METU JFA, 24/2, 57-82.
- Avcioğlu, S. (2016); Tarihi Çevrelerde Kentsel Koruma ve Kentsel Yenileme Eğilimleri: Yasal ve Yönetimsel Çerçeve, İDEALKENT, v.7 (20), 698-719.
- Balcan, C. (2012); Kentsel Yenileme ve İki Şehrin Hikâyesi Tarla başı- Süleymaniye. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Kentsel Koruma ve Yenileme Programı, İstanbul.
- Bianchini, F. (1993); Remaking European cities: the role of cultural policies. Cultural policy and urban regeneration: The West European experience, 1-20.
- Çelik Gülseven, Z. (2020); Yenileme Alanlarında Kentsel Dönüşüme Uygulanabilecek Temel İlkeler Dair Bir Değerlendirme. İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, (19) , 79-101.
- Çolak, M. (2019); Kentsel yenileme Alanı İlan Edilen Kentsel Sit Alanlarının Planlanmasında Bir Yöntem Arayışı: Balbey Örneği. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim dalı Kentsel Dönüşüm ve Planlama Programı, İstanbul.
- Diñçer, İ. (2013); Kentleri Dönüştürürken Korumayı ve Yenilemeyi Birlikte Düşünmek: “Tarihi Kentsel Peyzaj” Kavramının Sunduğu Olanaklar, ICONARP International Journal of Architecture and Planning, v.1 (1), 22-40.
- Diñçer, İ. (2010a); The Dilemma of Cultural Heritage – Urban Renewal: Istanbul, Süleymaniye and Fener-Balat, Urban Transformation: Controversies, Contrasts and Challenges, 14th International Planning History Society Conference 12-15 Temmuz 2010, Erişim adresi <http://www.iph2010.com/abs/ID394.pdf>, Erişim tarihi 24.10.2021
- Diñçer, İ. (2010b); Türkiye’de 1980 Sonrası Yapısal Dönüşümün Mekânsal İzlerine Bir Örnek: Yenileme Alanları, Mimarlık, Mimarlar Odası Yay., sayı 352.
- Dinler, M. ve Şahin Güçhan, N. (2016); Fener ve Balat’ın Dönüşümü Üzerine: Üç Vizyon / Üç Dönem / Üç Ayrı “Koruma” Anlayışı, TÜBA-KED 14/2016, 223-245.
- Ercan, Z. (2010). How to shape up conservation led regeneration initiatives regarding community needs? METU JFA, 1, 27.
- Ertan, T., ve Eğercioğlu, Y. (2016); Historic city center Urban regeneration: case of Malaga and Kemeralı, Izmir. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 223, 601-607.
- González, S. (2011); Bilbao and Barcelona ‘in motion’. How urban regeneration ‘models’ travel and mutate in the global flows of policy tourism. Urban studies, 48(7), 1397-1418.
- Lak, A., Gheitasi, M., ve Timothy, D. J. (2020). Urban regeneration through heritage tourism: cultural policies and strategic management. Journal of Tourism and Cultural Change, 18(4), 386-403.
- Nobre, E. A. (2002); Urban regeneration experiences in Brazil: Historical preservation, tourism development and gentrification in Salvador da Bahia. Urban Design International, 7(2), 109-124.
- Özden, P. P. (2008). Kentsel Yenileme [Urban Renewal]. İstanbul: Imge Kitabevi.
- Roberts, P. (2000); The evolution, definition and purpose of urban regeneration. Urban regeneration, 9-36.
- Tan, B. ve Arabacıoğlu, F.P. (2020); Tarihi Çevrede Mimari Tasarım: İstanbul Yenileme Alanları, Megaron 15 (2), 204- 216.
- Tanrıkul, A., ve Hoşkara, Ş. (2019); A New Framework for the Regeneration Process of Mediterranean Historic City Centres. Sustainability, 11(16), 4483. <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/16/4483>
- Tekeli, İ. (2009); Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması, Modernizm, Modernite ve Türkiye’nin Kent Planlama Tarihi, Tarih Vakfı Yay., İstanbul, 106-134.

- Tekeli, İ. (2011); Kentleri Dönüşüm Mekanı Olarak Düşünmek, Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm, Tarih Vakfı Yay., İstanbul, 270-278.
- Turgut Yıldız, H. ve Enlil, Z. (2010); Kentsel Yenileme ve Dönüşüm: Deneyimler, Mimarlık, Mimarlar Odası Yay., sayı 352.
- UNESCO (2014) Developing Historic Cities Keys for Understanding and Taking Action, A compilation of case studies on the conservation and management of historic cities, UNESCO World Heritage Centre, France-UNESCO

Mersin Tarihi Kent Merkezi Bellek Haritası

- Develi, Ş. (2007). Eski Mersin'de Yaşam, Avcı Ofset, Mersin.
- Develi, Ş. (2008). Düünden Bugüne Mersin, Mersin Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Mersin.
- Düünden Bugüne Mersin, Camiler İskeleler, Erişim adresi, <http://dundenbugunemersin.blogspot.com/2007/09/camiler-kiliseler.html> Erişim tarihi 04/07/2020
- Düünden Bugüne Mersin, Mersin Ticaret ve Sanayi Odası, Erişim adresi, <http://dundenbugunemersin.blogspot.com/2007/10/mersin-ticaret-ve-sanayi-odas.html> Erişim Tarihi 04/07/2020
- Elemana, H. (2019). Mersin Şehir Merkezinde Bulunan Tarihi Kamu Binalarının Giriş Cepheleleri (1850-1955). Journal of Universal History Studies, 2(1), 19-48.
- Mersin Büyükşehir Belediyesi Arşivi
- SALT Araştırma, "Mersin'den bir görünüm - A view from Mersin", Erişim adresi, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/201130> Erişim tarihi 04/07/2020
- SALT Araştırma, "Krizmonn Binası. Mersin", Erişim adresi, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/121335> Erişim tarihi 04/07/2020
- SALT Araştırma, "Mersin Gümrük iskelesi - Mersin Gümrük Pier" Erişim adresi, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/114954> Erişim tarihi 04/07/2020
- SALT Araştırma, "Mersin Gümrük Binası - Mersin Custom Building", Erişim adresi, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/114944> Erişim tarihi 04/07/2020
- SALT Araştırma, "Mersin Oteli - Hotel Mersina Palace", Erişim adresi, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/201557> Erişim tarihi 04/07/2020
- SALT Araştırma, "Mersin'de tren istasyonuna giden cadde - The street leading to the train station in Mersin", Erişim adresi, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/111049> Erişim tarihi 04/07/2020
- SALT Araştırma, "Sursok Han - Sorsock Inn", Erişim adresi, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/97272> Erişim tarihi 04/07/2020
- SALT Araştırma, "Turquie. Mersin", Erişim adresi, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/3311> Erişim tarihi 04/07/2020
- SALT Araştırma, "Uray Caddesi - Uray Street", Erişim adresi, <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/117013> Erişim tarihi 04/07/2020
- Vural, S., Pamuğun Çocuğu Mersin ve Mersin İskeleleri, Erişim adresi, <https://www.yumuktepe.com/mersine-genel-bir-bakis-24-bl/> Erişim tarihi 04/07/2020